

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΡΩΣΚΙΝ Ο ΜΥΣΤΗΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ

Ἡ μεγάλη προσωπικότης τοῦ Ἰωάννου Ρώσκι, ὅστις ἐσβέσθη ἐν ἡμεῖς καὶ καλλονῇ, ὅπως εἶπεν ἐν τῇ μονήρει ἐπαύλει του, ἦτο ἐντελῶς ἀγνωστος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ ὅπου τὰ ὀνόματα τοῦ Βαλζάκ καὶ τοῦ Στένδαλ, τοῦ Νίτσε καὶ τοῦ Ἐμερσων δὲν ἔχουν φθάσῃ ἀκόμη, ταξιδεύοντα μῶλα ταῦτα πρὸ δεκαδῶν ἐτῶν ἀνὰ τὸν κόσμον, δὲν εἶνε παράξενον ἂν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐρημίτου τῆς Κονιστῶνος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ μέγας καὶ τελευταῖος ἱερεὺς τῆς καλλονῆς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ μέγας παιδαγωγὸς τῶν ἀγγλοσαξονικῶν φύλων, δὲν ἀφυπνίζει καμμίαν ἀνάμνησιν.

Ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὑπῆρξε κἄτι περισσότερο ἀπὸ ποιητῆς καὶ κἄτι περισσότερο ἀπὸ διδάσκαλος· ὑπῆρξε προφήτης καὶ ἀπομένει ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ καὶ τὸ παράδειγμα ὄχι μόνον ὡς συγγραφέως ἀλλὰ καὶ ὡς ἀτόμου ἀξίου νὰ λάβῃ θέσιν εἰς τὴν σειράν τῶν Ἡρώων καὶ τῶν Ἡμιθέων, τῆς ὁποίας ὁ Καρλάυλ καὶ ὁ Ἐμερσων ἀνήγειραν ποιητικούς ναοὺς καὶ ὠργάνωσαν ἰδανικὰς θρησκείας.

Καὶ εἶνε κἄτι τι πλεόν ἀκόμη, διότι μετὰ τὸν θάνατόν του δὲν βλέπει κανεὶς ἢ μόνον τὸν Τολστόην ὡς θεματοφύλακα τόσοσ μεγαλοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἀκόλουθον τῆς μεγάλης σειράς τῶν ὑπερόχων σηματοφόρων τῆς ἰδέας τῶν περιπατούντων ὑπεράνω τοῦ κόσμου, θὰ εἴλεγε, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κολλημένους ὡς οἱ μάγοι τῆς Ἰουδαίας εἰς ἓνα ἀστέρκα ὁδηγὸν καὶ ἐμπνευστήν.

✱

Μοὶ ἀρέσκει νὰ φαντάζωμαι τὸν Ρώσκι ζῶντα εἰς ἐποχὴν ἄλλην τῆς σημερινῆς. Θὰ ἦτο εὐκόλον, νομίζω, νὰ τὸν τοποθετήσῃ κανεὶς εἰς τὴν Ἀναγεννήσιν, τὴν ὁποίαν τόσοσ ἠγάπα καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἰς ἓκ τῶν μαθητῶν του εἶλεγεν ὅτι ὠνειρεύετο νὰ ζῆ. Ἦτο ἀσκητῆς καὶ συγχρόνως κατὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἦσαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἄγιοι Φραγκῖσκοι καὶ οἱ Λεονάρδοι δὲ Βίντση.

Ἡ ζωὴ του ὀλόκληρος ἀφιερῶθη εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὸ κήρυγμα τῆς καλλονῆς. Ἐξέλεξε τὴν ὀρησκείαν του, καθὼς ὁ ἴδιος λέγει, ἐνωρίς, ὅταν παιδίον ἀκόμη ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς ἓν ταξίδιον ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν. Ἡ θεὰ τῶν Ἀλπεων «τῶν καθαρῶν ὡς κρύσταλλοι καὶ αἰχμηρῶν ἐν τῷ καθαρῷ οὐρανῷ, μόλις ῥο-

δοφωτιζομένων ἀπὸ τὸν δύνοντα ἥλιον ἀπέριως ὑπεράνω παντὸς ὅ,τι ἐσκέφθημεν», τοῦ ἐφάνησαν ὡς τὰ τείχη τῆς ἀπολεσθείσης Ἐδέμ καὶ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ μοίρᾳ τῆς ζωῆς του ἐπέπρωτο νὰ εἶνε ἱερὸν καὶ ὠφέλιμον εἶχεν ἤδη καθορισθῆ.

Ἐχρίσθη ἕκτοτε μύστης τῶν ὠραίων γραμμῶν, τῶν συμμετρικῶν σχεδίων, τῶν ἀρμονικῶν χρωμάτων καὶ ἂν ἴσως ἤθελε κανεὶς νὰ διαγράψῃ μὲ ὀλίγας λέξεις τὸ ἔργον του, θὰ εἶλεγεν ἀπλῶς ὅτι κατετρίβη ἀφυπνίζων καὶ ἀποκαλύπτων ὠραιότητας.

Τὰ βιβλία του ὄλα ἀπὸ τοὺς «Νεωτέρους Ζωγράφους» μέχρι τῶν μυρίων τελευταίων του φυλλαδίων μὲ τοὺς παραδόξους τίτλους, τὰ ὁποία ὀνομάζει «Σήσαμον καὶ Κρίνα», «Περσεφόνη», κλπ., δὲν ἔχουν ἄλλον σκοπὸν παρά νὰ καθοδηγήσουν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ ὠραίου, νὰ ἐκγυμνάσουν τὰς αἰσθήσεις εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς συμμετρίας χρωμάτων καὶ γραμμῶν, νὰ μυήσουν ὅλους εἰς τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως καὶ τὰς καλλονὰς τῆς τέχνης, νὰ διδάξουν τοὺς καλλιτέχνας πῶς νὰ ἀποδίδουν πιστότερον τὴν φύσιν καὶ νὰ ἐκμάθουν τὸν κόσμον πῶς νὰ ἀναγνωρίσῃ καλῆτερα τὰ ἀριστουργήματα.

✱

Ἦπῆρξε πάντοτε ἐνθουσιώδης κήρυξ τῶν ἰδανικῶν του καὶ πάντοτε ἐπάλαϊσε μὲ θέρμην, μὲ παραφορὰν, μὲ ὑπερβολὴν, ἂν θέλετε, ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του. Εἶτε ὑπερασπίζων τοὺς πρώτους ζωγράφους τῆς Ἀναγεννήσεως, τοὺς ὁποίους πρῶτος αὐτὸς ἐμελέτησε λεπτομερῶς, εἶτε ἀποκαλύπτων τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου τοπιογράφου Τουρνέρ, τοῦ ὁποίου πρῶτος ἀπεκάλυψε τὴν μεγάλην πρωτοτυπίαν καὶ τὰ θέλητρα τῶν ἀτμῶδων καὶ φευγαλέων γραμμῶν, εἶτε προασπίζων τὴν νέαν αἰσθητικὴν σχολὴν τὴν θέλουσαν νὰ συνδυάσῃ τὴν μεγαλητέραν ἀφέλειαν μὲ τὴν μεγαλητέραν ἀκρίθειαν τῆς ἀναπαραστάσεως καὶ θέλουσαν νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῶν πρώτων ζωγράφων τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν πρὸ τοῦ Ραφαήλ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠκολούθουν μέθοδον καὶ συνταγὰς, περιεφρόνουν τὰ τεχνάσματα, ἐξωγράφον μὲ ἀφέλειαν, μὲ ἀλήθειαν καὶ μὲ συγκίνησιν ὡς παιδία — πάντοτε ὑπῆρξε στρατιώτης μαζὶ καὶ ἱερεὺς καὶ πάντοτε ἐρρίφθη ὀλόκληρος καὶ μὲ ὄρμην καὶ χωρὶς ἄλλην σκέψιν καὶ χωρὶς προφύλαξιν εἰς τὴν πάλην.

Ὁ Ροβέρτος δὲ λὰ Σιζερὰν, ὅστις ἐξέδωκε γαλλιστὶ ὠραιότατον βιβλίον περὶ αὐτοῦ, διηγεῖται ὅτι ὁ ἐνθουσιασμός του ἦτο τόσοσ μεγάλος

πρός πᾶσαν νέαν καλλονήν, τὴν ὁποῖαν ἀπεκάλυπτε καὶ ἐδίδασκεν, ὥστε καθημερινῶς ἐκήρυσσε τὸν ζωγράφον, περὶ τοῦ ὁποῦ ὠμίλει, ὡς τὸν μεγαλύτερον καὶ τὸν μᾶλλον μεγαλοφυᾶ ὄλων τῶν ἄλλων, λησιμονῶν ὅτι τὴν προτεραιάν εἶχε κάμη ἀκριβῶς τὸ ἴδιον.

Εἶχε τὰς προτιμήσεις του φλογεράς καὶ φλογερά τὰ μίση του. Ἀπεστρέφετο ὅ,τι καταστρέφει τὴν καλλονήν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του ἀτόμου, ἀπεστρέφετο τὰς μηχανάς, αἱ ὁποῖαι ἐσθυσαν τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐμπνευσίν, ἀπεστρέφετο τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ ἀτμόπλοια, ὅλας τὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι συναπέφεραν τὴν πεζότητα, κατέστρεψαν τὴν γοητείαν τῶν ταξιδιῶν, τὰ σχήματα τῶν παλαιῶν πλοίων, τὴν ποίησιν ἢ ὁποῖα ἐνυπάρχει εἰς ὅλα τὰ παλαιὰ πράγματα καὶ εἰς ὅλας τὰς συνηθείας μας.

Ἐμίσει σφοδρῶς τὴν βουτιάν, ἣθελεν εἰς πᾶν ἔργον τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀπαυγάξῃ ἀκτίς σκέψεως καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἀτμοσφαῖρα καλλονῆς.

Ἰδρυσεν ἐργαστάσια ὅπου τὰ διάφορα ἀντικείμενα τοῦ καθημερινοῦ βίου κατεσκευάζοντο πάλιν μὲ τὰς καλὰς ἀφελεῖς μεθόδους τῶν πατέρων μας, ὅπου τὰ ὑφάσματα ἐτελοτεχνούντο μὲ τοὺς ἐργαλείους, αἱ χάρται ἐπλάσσοντο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τὰ ἐπιπλά ἐσχεδιάζοντο πάντοτε διάφορα καὶ εἶχον ἕκαστον ἰδίαν φυσιογνωμίαν καὶ ἀπετέλουν τόσα ἔργα τέχνης.

Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μαθητῶν του, ὠνεϊρεύθη τέχνην, ἢ ὁποῖα νὰ συγγενεῖ μὲ ὅλας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου, τέχνην προσιωτέραν εἰς τὸν λαόν, ἢ ὁποῖα νὰ δύναται νὰ θέλῃ καὶ παιδαγωγῆσιν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ χωρικοῦ ὅπως καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πλουσιοῦ.

Εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ρωσέτη, ἐνὸς τῶν πρώτων Προρραφηλικῶν, ὠργανώθη ἱστορικός ἐκεῖνος οἶκος Μόρρις καὶ Σα, εἰς τὸν ὁποῖον κατεσκευάζοντο κατὰ τὰ ὑποδείγματα τοῦ Ρώσκιν καὶ μὲ σχέδια τοῦ Μπέρν Ζόνς, τάπητες, εἶδη ὑαλικῶν, κομψοτεχνήματα ἐξ ἐβένου, ὑφάσματα, βιβλία, ἐπιπλά, χρωματιστὰ χαρτίκα καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ ἀντικείμενα πολυτελείας καὶ καθημερινῆς χρήσεως — ὅλα φέροντα σφραγίδα καλαισθησίας καὶ καλλονῆς.

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ προσηλυτισμοῦ πρὸς τὸ Ὑρακίον ὁ Ρώσκιν δὲν ἀφιέρωσε μόνον τὴν γραφίδα του ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν του ὅλην καὶ τὴν περιουσίαν του. Δὲν ἔγραφε μόνον οὔτε ἴδρυσε σχολάς, ἀλλ' ἔτρεχε κηρύσσων τὰς ιδέας του, ἀλλ' ἐσκόρπιζεν ὅλα του τὰ χρήματα εἰς πραγματοποίησιν των, ἀλλ' εἶδιδε πρῶτον καὶ ὑπέροχον ὑπόδειγμα τὴν ἰδίαν του ὑπαρξίν.

*

Ὁ μεγαλύτερός του ἴσως τίτλος διὰ τὴν ἀθανασίαν δὲν εἶνε οὔτε ὁ καλλιτεχνικός προσηλυτι-

σμός του οὔτε οἱ ἀγῶνές του, ἀλλ' ἡ μεγάλη, εὐρυῆς καὶ ὑψηλῆς του φυσιολατρεία.

Τὰ βιβλία του ὅλα εἶνε τόσαι κλειδὸς πρὸς ἐκμάθησιν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως. Εἶνε ὁ ὑμνητής ὅχι μόνον τῶν ὠραίων εἰκόνων, ἀλλὰ τῶν ὠραίων τοπίων, καὶ ὅχι μόνον τῶν μεγάλων θεαμάτων τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῶν ταπεινῶν λεπτομερειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἤθελε νὰ μύθησιν καὶ νὰ ἐξοικειώσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Προσεβύων καὶ κηρύσσων πρὸ πάντων τὴν εἰσοδὸν τῆς πλήρους, τῆς ὀλοκλήρου ἀληθείας εἰς τὴν τέχνην, ἤθελε νὰ συνηθίσῃ τοὺς καλλιτέχνους πῶς νὰ ἀναγινώσκουν εἰς τὰ φύλλα τῶν δένδρων, εἰς τὰ σχήματα τῶν νεφῶν, εἰς τὰς βράς τῶν ὑδάτων ὡς εἰς ἀπέραντον βιβλίον συνδυασμῶν καλλονῆς καὶ ἁρμονίας.

Ἀπὸ μικρὸς εἶχεν ὡς μόνον του εὐτυχίαν νὰ βλέπῃ τὰ ἄνθη, νὰ ἐξετάζῃ τὰ φυτὰ, νὰ συναζῇ σπόρους, ὅχι διὰ τὸς σπείρῃ ἀλλὰ ἀπλῶς διότι ἦσαν ὠραῖοι. Τὴν ἀνοιξίν ἦτο εὐτυχῆς διότι ἦνθον τὰ δένδρα. Καὶ λέγει κάπου: «Ἐκτοτε ἀνεκάλυψα ὅτι οἱ σπόροι καὶ οἱ καρποὶ ὑπάρχουν χάριν τῶν ἀνθῶν καὶ ὅχι τὰ ἄνθη χάριν τῶν καρπῶν. Καὶ ἐπὶ ἔτη πολλὰ καὶ συνεχῆ ἡ κυριωτέρα μου προσευχὴ πρὸς τὴν ἀγαθότητα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνοιξέως ἦτο νὰ μὴ καταστρέψῃ ὁ πάγος τὰ ἄνθη τῶν ἀμυγδαλῶν».

Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν βαθύτητα τῶν περιγραφῶν τῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ὀλοκλήρους τόμους τῶν ἔργων του. Τὰ φυτὰ, τὰ ὕδατα, τὰ νέφη καταλαμβάνουν ὀλόκληρα βιβλία τοῦ Ρώσκιν. Ἡ βλάστησις δι' αὐτὸν ἦτο ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποῦ «ἡ γῆ πλησιάζει εἰς τοῦ ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν», τὰ φυτὰ ἦσαν διαμέσα πλάσματα, ὄντα ἀναπνέοντα, ἀλλ' ἄφωνα, κινούμενα, ἀλλὰ μὴ μεταβάλλοντα θέσιν, τὰ ὁποῖα συμπληροῦν τῆς ζωῆς των τὸν κύκλον χωρὶς κινδύνους, θνήσκουν χωρὶς λύπην καὶ πικρίαν, ἐνδύονται καὶ ζοῦν μὲ τὴν καλλονὴν τῆς νεότητος χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ πάθη καὶ γηράσκουν χωρὶς θλίψιν· τὰ δὲ νέφη πάλιν τὸ διαμεσον μεταξύ οὐρανοῦ καὶ ἀνθρώπου, εἰκόνες τῆς ζωῆς μας, ἢ ὁποῖα εἶνε «κατὰ τὸ ἡμισυ ὡς πίπτον φύλλον καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ὡς ἀνερχόμενος ἀτμός».

*

Ὁ Ρώσκιν ἀπέθανε καὶ σκεπασμένον μὲ ῥόδα, ὡς προσκύνημα ἱερόν, ἔφεραν εἰς τὰς χεῖρας, μακρὰν τῶν σιδηροδρόμων τοὺς ὁποῖους ἐμίσει, αἱ χωρικοὶ τῆς ἐπαυλειῶς του. Πρὸ αὐτοῦ εἶχεν ἀποθανῇ μαζὶ μὲ τὸν Μπέρν Ζόνς καὶ ὁ προρραφηλισμός. Ἀλλ' ἡ μεγάλη πνοὴ του ἐχύθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὀλόκληρον καὶ ἡ ἐπιρροή του οὔτε ἐσβέσθη οὔτε θὰ σβεσθῇ. Τελευταίως ἀκόμη

εἰς τὴν Ὁξφόρδην ἰδρύθη τὸ Ρωσκίνειον Λύκειον¹, ἔχον ὡς σκοπὸν τὴν εὐρυσίαν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθητικῆς εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις. Εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀγγλίας τὰ βιβλία τοῦ Ρώσκιν, αἱ ταξιδιωτικοὶ του ὁδηγοί, αἱ αἰσθητικαὶ του μελέται, εἶνε ὡς προσευχητάρια τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν σπουδαστῶν. Ἐκθέσεις ζωγραφικῆς, παραστάσεις ἰδιαιτέραι, συναυλίαι ἀκόμη γίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ρώσκιν καὶ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις του. Ἡ πνοὴ τῆς τέχνης, τὴν ὁποῖαν ἐφύθησεν εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς βιομηχανίας, ζῆ ἀκόμη καὶ ὅλη ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ἀγγλίας ἀγοράζει τὰ ὑφάσματα τῆς καὶ τὰ ἐπιπλά τῆς ἀπὸ τὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα ὁ Μόρρις, ὁ Βρασέν καὶ οἱ διάδοχοί των ἴδρυσαν.

Καὶ παρὰ τὸ ἔργον του ἐξαστραπτει ἡ ζωὴ του ἡ ρυθμισμένη κατὰ τὰς ιδέας του, ἡ ζωὴ του ἡ ὑψηλῆ· ἡ πλασμένη ἀπὸ ὑπεροχῆν καὶ ἀπὸ αὐταπάρνησιν, ὡς μέγα μάθημα, ὡς εὐαγγέλιον, ζωὴ ἐθελουσίας καὶ ζωὴ εἰρήνης, ἡ ὁποῖα διδάσκει μεγαλοφῶνως πόσον ἡ ἐνατένισις τῆς φύσεως καὶ ἡ ἐνατένισις τῆς καλλονῆς ἐξυψώνει μετάρσιον τὸν ἀνθρώπον, φέρει ἄνω τῶν παθῶν καὶ πλησίον τοῦ οὐρανοῦ τὸν κοινὸν θνητὸν.

Μετὰ ἑκατὸν ἔτη, ὅταν ὁ Ρώσκιν καὶ αἱ πράξεις του καὶ τὰ διδάγματα του θὰ φαίνωνται ἀπὸ μακρὰν, αἱ γενεαὶ θὰ τὸν βλέπουν ὑπεράνθρωπον καὶ μυθικόν, ὡς τοὺς φιλοσόφους ἐκείνους τῶν ὁποῦν μας διηγείται τὴν ζωὴν ὁ Φιλόστρατος γεμάτην ἀπὸ θαύματα, ἀπὸ γαλήνην ὑπερφυσικὴν καὶ ἀπίθανον, ἀλλὰ ὠραίαν καὶ ὑπέροχον.

N. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων «Οὐρανοῦ», ἀναδημοσιεύομεν τὸν πρόλογον.

Σ. τ. Δ.

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὑπεράνω τοῦ μεγαλοπρεποῦς πλαισίου τῆς γλαυκῆς θαλάσσης, τῆς στεφοῦσης τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν πανταχόθεν· ἄνωθεν τοῦ ὠραίου δικτύου τῆς ἑλληνικῆς Πολυνησίας, τῆς κοσμοῦσης ὡς περιδέραιον πολυτίμων λίθων τὸν ὕγρον αὐτῆς στέφανον· ὑπὲρ τὴν μάγον φύσιν τῶν ἀκτινωτῶν κόλπων, τῶν εὐγράμμων ὀρέων, τῶν θαυμαστῶν τοπίων, ὑψοῦται ἐτι ὠραιότερος, ἀπαράμιλλος εἰς διαύγειαν, πλούσιος εἰς χρώματα, ἀπαστραπτῶν εἰς φῶς, ὁ αἰθερόπλαστος οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ οὐρανὸς ὁ ἐμπνεύσας τοὺς δαφνοστεφεῖς ποιητάς, τοὺς ἀθανάτους καλλιτέχνους, τοὺς μεγαλοφυεῖς ἐπιστήμονας μέχρι τῶν ἀπροσίτων κο-

ρυφῶν τοῦ Ἰδανικοῦ, τοῦ Καλοῦ, τοῦ Ἀληθοῦς, μέχρι τῶν ἀθάτων ἄκρων τῆς αἰωνίου Δόξης.

Ὁ οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἀνάσας κυανοῦς, ἐκτείνεται ἄνωθεν αὐτῆς φέρων, μετὰ τῶν ἐκ παγοκρυστάλλων νεφῶν, τὰ ὠραῖα ἐθνικὰ χρώματα, ἐνθουσιάζων καὶ ἀνυψῶν τὸ πνεῦμα, ἐνθὺ θέλγει καὶ φαιδρύνει τὸ ὄμμα.

Πόσοι ξένοι, συνηθισμένοι εἰς τὸν μολιβδινὸν οὐρανὸν ἄλλων κλιμάτων, δὲν ἠπατήθησαν ὑπὸ τῆς ἐξόχου διαυγείας του εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀποστάσεων καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων! Πόσοι δὲν ἐθεώρησαν τὸν Ὑμηττὸν ἐγγύτατον γείτονα τοῦ Ἰσπεράνου· ἄστω τῆς Παλλάδος! Πόσοι δὲν ἐνόμισαν ὅτι, μετ' ὀλίγην κωπηλασίαν, θὰ εὐρίσκοντο πρὸ τῶν μυροβόλων ἀκτῶν τῆς Αἰγίνης! Καὶ πόσων αἱ ἐλπίδες δὲν διεψεύσθησαν, ὅτι, μετὰ ἡμίωρον ἐκδρομῆν, θὰ ἐφθάνον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πάρνηθος!

Τὸ γλυκὺ τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ χρῶμα, τὸ ἀκτινεβόλον τὴν γλαυκὴν τῆς θαλάσσης μας μαρμαρυγὴν, ἀποτελεῖ τελείαν χρωστικὴν ἁρμονίαν (διότι ἔχουν καὶ τὰ χρώματα, ὡς αἱ ἦχοι, τὴν ἁρμονίαν των) πρὸς τὴν ἐρυθρόχρυσον τῶν ἀρχαίων μνημείων χροιάν, πρὸς τὸ χρῶμα, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις, τὰς ἀρετὰς τοῦ κλίματος ἐκμεταλλευομένη, ἀπέδωκεν εἰς τὰ καλλιμάρμαρα ἀριστουργήματα, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ ἀπαράμιλλα τῆς Γῆς κοσμήματα, ἵνα ἀναδείξῃ τὸν οὐρανὸν ἀπαραίτητον τῆς Τέχνης συμπλήρωμα.

Ἀνέλθετε ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου καὶ στραφῆτε πρὸς δυσμάς, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἥλιος βαίνει ὀπίσθεν τῶν ἰσχυρῶν βουνῶν τῆς Πελοποννήσου, διὰ νὰ λουσθῇ εἰς τὰ αἰώνια νάματα τοῦ αἰθέρος, ἐπὶ χρυσοῦ ἐξ ἀτμῶν, φωτὸς καὶ κρυστάλλων ἁρματος, ἐπὶ ἀκτινεβόλου θρόνου, λάμποντος ἐξ ὅλων τῶν χρωμάτων τοῦ φάσματος. Ἀτενίσσατε αὐτὸν ὑπὸ τὰς ποικιλοχρῶσους ἐκ νεφῶν καὶ φλογῶν ἀψίδας, μεγαλοπρεπῆ, ῥεδόχρουν, ἐν μέσῳ θριάμβων, αἴγλης καὶ δόξης ιδεώδους, καὶ ἐάν ἔχετε τὸ δῶρον τοῦ ἐμπνεῖσθαι, τὸ πάθος τοῦ αἰσθάνεσθαι, τὴν ἀκτίνα τοῦ συγκινεῖσθαι, θὰ μείνετε ἐνεοὶ πρὸ τῆς ἀμιμῆτου φυσικῆς εἰκόνας, τὴν ὁποῖαν ἀδυνατεῖ νὰ γράψῃ ὁ χρωστήρ, ἦν δὲν τολμᾷ νὰ συλλάβῃ ἢ φαντασθῇ, ἦ νὰ περιγράψῃ ὁ κάλαμος, καὶ θὰ ἐνοήσετε τότε διατὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὠνόμασε τὸ δῦειν βασιλεύειν, διατὶ ἡ ἑλληνικὴ Τέχνη καὶ Ἐπιστήμη ἐμείναν ἀθάνατοι.

Ὅταν, ἐν ὥρᾳ αἰθρίας καὶ ἀσελήνου νυκτός, παρατηρήσετε τὸν ἐναστρὸν τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν, κατὰσπαρτον ἐξ ἀδαμάντων, σαπφείρων καὶ σμαραγδῶν, κατὰστικτον ἐκ κόσμων, ἡλίων καὶ πλανητῶν· ὅταν προσβλέψετε πρὸς τὸν μαργαρώδη Γαλαξίαν, τὸν μεγαλοπρεπῆ φωτωκεκνόν, τοῦ ὁποῦ ἐκάστη σταγὼν εἶναι καὶ εἰς κόσμος, ἐν πλανητικὸν σύστημα· ὅταν, ἀποβλλόντες τὸν

¹ Ἴδε Ἐθν. Ἀγ. 1899 σελ. 81.

ύλικόν άνθρωπον, πτερυγίσετε διά του πνεύματος άνω του γήινου κόσμου, βυθισθήτε εις την άβυσσον, χαθήτε εις τόν άχανόν, μετεωρισθήτε εις τόν άπειρον, τότε θά έμβυθύνετε εις τόν μυστήριον του Σύμπαντος, τότε θά αισθανθήτε την σμικρότητα του γήινου κόσμου, την άλήθειαν της παγκοσμίου ζωής. Τότε θά έννοήσετε την δύναμιν, διά της οποίας οι πρόγονοι ήμών κατώρθωσαν νά μαντεύσουν τάς μεγαλητέρας έπιστημονικάς άληθείας, την ισχύν, διά της οποίας οι Έλληνες άστρονόμοι, από Άστρολογίας και έν σπαργάνους παραλαβόντες την Άστρονομίαν εις τάς άκτάς της Άφρικής, άνύψωσαν αυτήν εις την ευγενεστέραν, εις την θετικωτέραν, εις την υπάτην των έπιστημών. Και ούτω τότε πρό της πραγματικής όπτασίας του Σύμπαντος, πρό του παγκοσμίου πανοράματος του Άπειρου εύρισκόμενοι, θά όμολογήσετε, ότι έντός του σιγηλοῦ και μυστηριώδους φωτός των άστρον υπάρχει άπειρος δράσις και ένέργεια, ότι υπό των ποικιλοχρόων άκτίων των άστέρων θερμαίνεται και φωτίζεται αναρίθμητος και ποικίλη ζωή, και ότι έντός των στιλβόντων αύτων φωτεινών σημείων γεννώνται, αναπτύσσονται και θνήσκουν κόσμοι όλόκληροι!

Ο ούρανός της Ελλάδος, τόν όποιον ύμνησαν οι ποιηταί και έμελέτησαν οι φιλόσοφοι, μένει πάντοτε όχι μόνον τό έξοχώτερον φυσικόν κόσμημα, αλλά και τό πλουσιώτερον στάδιον έπιστημονικής έρεύνης. Δουόμενος την ήμέραν εις άπλετον κυανόν φώς, περιβάλλεται, κατά τάς άσελήνους νύκτας, την χαρακτηριστικήν χροιάν της ούρανίου τελειότητας, τόν μέλανα νυκτερινόν μανδύαν, τόν όποιον όνειρεύονται οι άστρονόμοι ως τό άκρον άωτον της ούρανίου διαυγείας, ως τό άριστον σημείον της άγνότητος της άτμοσφαιρας, τό εις τά αιθήρια μόνον ύψη των άνωτέρων αύτης στρωμάτων άπαντώμενον.

Υπό τόν διαφανή έλληνικόν ούρανόν, ο Γαλαξίας, τόν όποιον άλλαχού σπανίως και άμυδρώς βλέπουν, παρουσιάζεται ως μεγαλοπρεπές ανάγλυφον κόσμημα εκ κρυσταλλοφόρων νεφών, υπό τό σχήμα κολοσσαίου τόξου, φέροντος τόν θόλον του στερεώματος και στηρίζοντος επί του όρίζοντος τό Άπειρον!

Υπό τόν κρυστάλλινον ούρανόν της Ελλάδος, ή όπτική δύναμις του όφθαλμού πολλαπλασιάζεται· ο φακός, μη έμποδιζόμενος υπό πυκνού άτμοσφαιρικού πέπλου, άποκτά πλήρη την μαγικήν ισχύν του, και, εισδύων εις τά βάθη του αιθήρος, άποκαλύπτει την μυστηριώδη σύστασιν του Άπειρου, τό Αιώνιον αίγιμα του Σύμπαντος. Ποσάκις τό μικρόν τηλεσκόπιον του Άστεροσκοπείου μας, ένισχυόμενον υπό της έκτάκτου διαυγείας του Άπτικού ούρανού, δέν παρηκολούθησε μακράν, πολύ μακράν, τάς κινήσεις ού-

ρανίων σωμάτων, προς μεγίστην ώφέλειαν της Έπιστήμης, εκεί όπου σύμπασα ή Έυρώπη, διά των κολοσσαίων όργάνων της ούδέν δυναμένη νά ίδη, έστατο άδρανής, προς την Ελλάδα έχουσα έστραμμένα τά βλέμματα, εξ Άθηνών και πάλιν αναμένουσα τό φώς.

Ο διαυγής ούρανός της Ελλάδος, σπανίως καλυπτόμενος υπό νεφών, άφίνει τό πανόραμα του Άπειρου σχεδόν διαρκώς έλεύθερον εις την άνθρωπίνην περιέργειαν, έσταται άνοικτός, ως κολοσσαία παγκόσμιος πύλη του Άχανούς, επιτρέπουσα την εις τά μυστήρια του Σύμπαντος έισοδόν και την μετ' αύτου συγκοινωνίαν του ανθρώπου.

Υπό τοιοῦτον ζώντες ούρανόν, θά ήτο άσύγνωστος άδιαφορία προς την γνώσιν της Άληθείας, θά ήτο περιφρόνησις προς τόν ευγενέστερον κλάδον της Έπιστήμης, εάν δέν είχομεν την περιέργειαν νά τόν σπουδάσωμεν και νά τόν γνωρίσωμεν.

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

ΝΥΧΤΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ

Είνε νύχτα — καλοκαίρι,
Δείχνει ή πούλια μεσονύχτι,
Λάμπουν τίστρα φωτερά...
Τρέχ' ή βάρκα νά μάς φέρη
Ν' ανασύρωμε τό δίχτυ
Στά τρισκότεινα νερά.

'Απ' την άμμουδιά στό βράχο
Κι' από τό βοριά' στό νότο
Θάλασσα Θεού χαρά...
Της στεριάς φυσά μονάχο
Μοσκομύριστο τό χνάτο
Στά τρισκότεινα νερά.

Τάκρογιάλια ήλιοδαρμένα
Καίνε, άχνίζουσαν σαν καμίνια,
Ξαναμμένα, φλογερά...
Σά στοιχειά λαχανιασμένα
Παραδέρνουν τά δελφίνια
Στά τρισκότεινα νερά.

Δυό ναυτόπουλα μάς φέρνουν
Με τ'άκούραστά τους χέρια
Κάν' ή βάρκα μας φτερά...
Τά γοργά κουλιά τους σπέρνουν
Χίλιες πούλιες, μύρι' άστέρια
Στά τρισκότεινα νερά.

1899

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Η ΜΟΛΥΝΣΙΣ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΣ

[Κατά τόν Ιατρόν Λωμόν].

Πόσον επίμονοι είναι αι προλήψεις! Δέν θά δυνηθώμεν τάχα ποτέ νά έννοήσωμεν ότι τό καθαρόν και διαυγές ύδωρ, τό τόσον εύάρεστον εις την όψιν, πιθανόν νά μη είναι καλόν προς πόσιν; Τά προσχήματα είναι άπατηλά· τό δάσον δέν κάμνει τόν μοναχόν, κατά τό γαλλικόν βητόν. Όλοι τό γνωρίζουν τούτο και όλοι τό λησμονοῦν προκειμένου περι εκλογής ποσίμου ύδατος.

Διακεκριμένος αρχιτέκτων ήγόρασε πρό τριετίας κτήμα τι εις λαμπρόν μέρος.

— Τό άπεφάσιχα, έλεγε προς τινα, όχι μόνον διότι τό μέρος είναι θελκτικόν, αλλά πρό πάντων διότι εις τόν κήπον, εις άπόστασιν δύο βημάτων από της οικίας, εύρίσκεται πηγή ύδατος εξαιρετικής διαυγείας· παρέχει όλόκληρα κυβικά μέτρα την ώραν και τό νερόν δέν είναι μόνον εύμορφον, αλλά και γευσιν έχει λαμπράν, τά σπρια βράζονται με αυτό εύκολώτατα· δέν χαλαζ τό σαπούνι. Αξίζει νά τό βάλη κανείς εις φιάλας και νά τό στείλη δώρον εις τούς κατοίκους των πόλεων.

— Τό άνέλυσες πρότερον; ήρώτησε φίλος του ιατρός.

— Προς τί τάχα· ή γεῦσις και τό χρώμα του λέγουν περισσότερα από όλους τούς χημικούς και τούς μικροβιολόγους.

Και ο αρχιτέκτων πεπεισμένος εγκατέστη εκεί μετά της οικογενείας του. Τό νερόν ήτο τόσον καλόν, ώστε επιναν μεγάλην ποσότητα εξ αυτού, περιφρονούντες τά μεταλλικά ύδατα. Τά πάντα έβαινον καλώς κατ' αρχάς και ο ιδιοκτήτης μάλιστα έτοποθέτησε δοχείον μετάλλινον παρά τόν κρουθόν διά νά ήμποροῦν και οι επισκέπται νά πίνουν και νά εκτιμοῦν την ποιότητα του ύδατος.

Τό παρελθόν έτος έβρεξε πολύ κατά τόν Αύγουστον. Τό ύδωρ της πηγής ήτο άφθονώτερον παρά ποτε, είχε δε προσλάβη χροιάν υποκίτρινον. Ούχ ήττον εκ συνηθείας βεβχίως εξηκολούθησαν νά εύρίσκωσιν αυτό καλόν. Περι τά τέλη Αύγουστου ο δεκαπενταετής υιός της οικογενείας ήσθένησε. Μετά όκτώ ήμέρας, κοράσιον δεκατριών έτών ήσθένησεν επίσης. Έπειτα ήλθεν ή σειρά του είκοσαετούς υπηρέτου. Προσκληθείς γνωστός εκ Παρισίων ιατρός διεγνωσε τυφοειδή πυρετόν. «— Τί νερόν πίνετε; ήρώτησεν. — Νερόν εξαιρετόν, διαυγές και εύγευστον. — Ας τό εξετάσωμεν».

Έπεμψαν δείγμα αυτού εις τό εργαστήριον της Ιατρικής Σχολής. Τό ύδωρ αυτό τό περιφημον, τό τόσον διαυγές και τόσον εγκωμιαζόμενον, περιείχεν έν άφθονία τό μικρόβιον του

τυφοειδούς πυρετού. Πόθεν προήργετο τούτο; Άσθενείς εκ τύφου δέν υπήρχον εις τά περίχ του κτήματος. Έγένετο έρευνα και εξηκριβώθησαν τά εξής: Υπήρχεν επιδημία τύφου εις χωρίον εύρισκόμενον εις άπόστασιν εκείθεν χιλιομέτρων επί λόφου τιτανώδους. Ένεκα της επικρατούσης εις τά χωρία άμελείας, τά περιπτώματα των άσθενών έρίπτοντο εικη και ως έτυχεν εις τό έδαφος, τό όποιον ήτο πλήρες σχισμών. Τό ύδωρ της βροχής εισέδυσεν εκεί, συμπαρασύρον τά μικρόβια, βαθμηδόν δε τά μεμολυμένα ύγρά μετέδωκαν τό μίγμα εις τά υπόγεια στρώματα και εις τά πηγαία ύδατα. Η τόσον εγκωμιαζόμενη χαρίεσσα μικρά πηγή έμολύνθη και αυτή και εκ τριών άσθενησάντων εις έπλήρωσε διά της ζωής του την ήδονήν της πόσεως του διαυγούς και καθαρού ύδατος του κήπου.

Επιμένουν ακόμη πολλοί νά μη άποδίδουν σημασίαν εις τό πινόμενον ύδωρ. Και όμως τό ύδωρ είναι ο φορέας άρκετών άσθενειών. Πρέπει νά δυσπιστώμεν προς τό ύδωρ και προς αυτό τό ύδωρ των πηγών μετά μεγάλας βροχάς. Αι βροχαι πλύνουσι τό έδαφος, παρασύρουσι τά σπέρματα του μιάσματος και τά διασκορπίζουσι πανταχού. Πάν έδαφος εύτυχώς δέν είναι πορώδες και τά ύδατα βέουσι πολλάκις χωρίς νά κατασταλάζωσιν εις τά κατώτερα στρώματα. Καποτε όμως γίνεται ή διήθησις του έδάφους, οσάκις δε ή πηγή είναι επιπόλαιος, ήτοι οσάκις τροφοδοτείται εξ ύδατος άποθημευμένου εις βάθος μικρόν από της επιφανείας, δύναται νά καταστή επικίνδυνος και νά γεννήση επιδημίας.

Τά τιτανώδη ή ήφραιστειωδή έδάφη είναι ιδιαιζόντως έπιφοβα, καθότι διά των σχισμών αυτών εισχωρεί τό ύδωρ των βροχών μέχρι της λεκάνης των υπογείων ύδάτων, εξ ών τροφοδοτούνται τά φρέατα ή αι πηγαί. Ο Μαρτέλ, ο εξερευνητής των άντρων, απέδειξεν ότι τά ύδατα των πηγών δύναται νά μολυνθώσι διά των άκαθαρσιών ή των θνησιμαίων των ριπτομένων εις τά καθετα φυσικά φρέατα, τά υπάρχοντα επί μεγάλων τιτανωδών όροπεδίων. Αναφέρει δε περι τούτου παράδειγμα αξιον αναγραφής.

Η γαλλική πολιχνη Σώθη, κειμένη μεταξύ Νίμης και Βιγάν (έν τῷ νομῷ Γάρδης), ύδρεύεται εκ λαμπράς και άφθόνου πηγής. Η πηγή αυτή αναβούει παραπλεύρως του χειμάρρου της Ριδούρλης, παρά τόν βράχον εφ' ου κείται κτισμένη ή πόλις. Έπί του επιπέδου υπάρχει μέγα οικοδόμημα χρησιμεῖον ως ύπόστεγον και ως σταβλος, περιέχει δε φρέαρ βαθύτατον, άπολήγον έσωτερικώς εις είδός τι θαλάμου, εις ο κατήλθεν ο Μαρτέλ. Εις τό βάθος του άντρου αυτού εύρίσκεται λεκάνη, ένθα παραμένει τό ύδωρ πριν εκχυθῆ. Ο Μαρτέλ έχυσεν έντός της λεκάνης 250 γραμμάρια φλουροεσίνης εις κόνιν,

ουσίας έχουσης μεγάλην χρωστικήν δύναμιν. Μετά μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν οἱ τέσσαρες σίφωνες τῆς ἐκροῆς τῆς πηγῆς ἀλληλοδιαδόχως ἐχρωματίσθησαν διὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς εἰρημένης οὐσίας ζωηροῦ πρασίνου χρώματος.

Ἡ πηγή ἄρα μολύνεται ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ φρέατος, αὐτὰ δὲ ἐκ τῶν περιττωμάτων τοῦ στάβλου. Καὶ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο. Ὑπόγειοι διώρυχες διέρχονται ἀκριβῶς ὑπὸ πᾶσαν τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως. Ὅθεν ὄλαι αἱ ἀκαθαρσίαι, ἅμα τῇ ἐλαχίστῃ βροχῇ, παρασύρονται εἰς τὰς σχισμὰς καὶ κατασταλάζουσι μέχρι τῆς πηγῆς. Ὅστε δύναμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Σώθης πίνουσι τὸ περιεχόμενον τῶν ὄχετων τῶν. Καὶ ὅμως ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ὕδωρ ἕριστον πρὸς πόσιν, ὕδωρ πηγαῖον, φαντασθῆτε!

Ἡ πολίχνη φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐδεκατίσθη ὑπὸ τῶν ἐπιδημιῶν, ὑπὸ τῆς χολέρας κατὰ τὸ 1835 καὶ τὸ 1884, πολλάκις δὲ ὑπὸ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ὅθεν πρέπει νὰ δυσπιστῶμεν πρὸς τὰ πηγαῖα ὕδατα· δὲν εἶνε ὄλαι αἱ πηγαῖα ἁπλοῦς.

Δυστυχῶς, ἐὰν τὰ τιτανώδη ἐδάφη εἶνε ἐπικίνδυνα, τὰ εὐδιαπέραστα καὶ πορώδη δὲν εἶνε ὀλιγώτερον εἰς τινὰς περιστάσεις, πρέπει δὲ νὰ λεχθῆ περρησία τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἐνθαρρύνεται ὑπὲρ τὸ δέον ἡ ἀπατηλὴ ἐμπιστοσύνη. Ὁ κίνδυνος εἶνε μικρότερος· ἀλλ' ὑπωσῆποτε ὑφίσταται.

Ὁ ἰατρὸς Δυκλῶ, διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Παστέρ καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ 1897 νὰ ἐξετάσῃ μετὰ προσοχῆς ἐλαφρὰν ἐπιδημίαν τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἐκδηλωθεῖσαν εἰς τινὰ γαλλικὴν πολίχνην. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος, ἐγείρεται ἐπὶ ἐδάφους ἐκ μικτολίθου ἀρθόλου. Τὰ ὕδατα εἰσχωροῦν εἰς τὸ ἐδαφος καὶ διολισθαίνουν παρὰ τὰς κλιτύς. Τὸ ὕδωρ εὐρίσκεται εἰς σημεῖόν τι εἰς βάθος ὀλίγων μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Πολλάκι οἰκίαι ἔχουσιν ἀντλίας, ὧν ἡ δεξαμενὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑπόγειον ἢ εἰς τὸν κῆπον. Οἱ βόθροι τῶν περιττωμάτων δὲν εἶνε στεγανοί. Αἱ ὁδοὶ εἶνε πλήρεις ὑπολειμμάτων οὐσιῶν ἐν ἀποσυνθέσει, ὅθεν τὸ ὑπόγειον ὕδωρ διατελεῖ εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μεθ' ὄλων τῶν ἐν ἀποσυνθέσει σωμάτων, τὸ δὲ ὕδωρ τὸ φθάνον εἰς τὸ μαγεῖριον εἶνε τὸ ὕδωρ τὸ μαλυνόμενον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ὁδόν.

Ἦτο ἐπ'ἀναγκῆς νὰ ἐξακριβωθῆ πῶς ἐπήρχετο ἡ ἀναπόφευκτος αὕτη μόλυνσις καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν ἐφθάνον εἰς τὰ φρέατα τὰ ὕδατα, ἅτινα ἐπλύναν καὶ παρέσυραν τὰ περιττώματα καὶ τὰς κόπρους τῶν ζώων τὰς συσσωρευμένους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Ὁ ἰατρὸς Δυκλῶ ἐνήργησε τὰς δεούσας ἀναλύσεις, τὰς χημικὰς μόνον ἀναλύσεις, χωρὶς ν' ἀσχοληθῆ εἰς τὴν

μικροβιολογικὴν ἐξέτασιν. Ἀλλὰ καὶ μόνον ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἀπήντησεν ἐπαρκῶς εἰς τὸ ἐρώτημα.

Ὁ Δυκλῶ ὄρισε τὴν ποσότητα τοῦ χλωρίου, τοῦ ἀσβεστίου, τῆς ἀμμωνίας, τῶν νιτρικῶν οὐσιῶν, καὶ τῶν φωσφορικῶν. Ἡ μόλυνσις ἀπεδείχθη διὰ τῆς παρουσίας εἰς τὰ φρέατα δύο στοιχείων ἐλλειπόντων σχεδὸν παντελῶς ἐκ τῶν γνησίων ὑδάτων τῆς χώρας, τοῦ ἀσβεστίου καὶ τοῦ χλωρίου. Τὸ ἀσβεστίνον εἰσάγεται εἰς τὴν πόλιν διὰ τῶν τροφῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων, διὰ τοῦ ἐντερικοῦ δὲ σωλήνος διέρχεται καὶ κατασταλάζει εἰς τὰ φρέατα, ἐνθα ἡ ἀναλογία τῶν εἶνε ἐνίοτε πεντηκοντάκις μείζων τῆς συνήθους. Τὸ χλωρίον προέρχεται ἐκ τῶν οὐρῶν καὶ ἐκ τῆς κόπρου τῶν ζώων. Εὐρίσκετο δὲ ἐπίσης κατ' ἀναλογίαν πεντηκοντάκις μείζονα τοῦ συνήθους.

Τὸ ὕδωρ τὸ βέον ὑπογείως ὑπὸ ἐδαφος χέρσον ἢ δασώδες σχηματισμένον ἐκ μικτολίθου περιέχει μόλις ἐν χιλιοστόγραμμα ἀσβεστίνον κατὰ λίτρον καὶ 3 χιλιοστόγραμμα χλωρίου, ἐνῶ εἰς τὰ ὕδατα τῶν φρεάτων εὐρίσκομεν 107 χιλιοστόγραμμα ἀσβεστίου καὶ 133 χλωρίου.

Ἡ τοικύτη δὲ ἐξακριβωθείσα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Δυκλῶ κατάστασις εὐρίσκεται πολλαχού, καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ συχνότερον πολὺ ἀφ' ὅ,τι νομίζομεν. Οὐδεὶς προσέχει. Καθεὶς πίνει τὸ ὕδωρ, εἰς τὸ ὅποιον ἔχει ἐμπιστοσύνην· τὸ ἐπινεν ἐκ γενετῆς, διατὶ νὰ τὸ ἀλλάξῃ; Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι εἶνε καιρὸς, προκειμένου περὶ ὕδατος, νὰ μὴ ἐπαναπαυώμεθα τυφλῶς εἰς τὴν παράδοσιν. Τὸ ὕδωρ αὐτὸ εἶνε καθαρὸν καὶ ἐξαίρετον! ἀκούομεν συχνάκις. Ἀλλὰ πού τὸ γνωρίζομεν; Τίς δύναται νὰ τὸ βεβαιώσῃ; Μήπως εἶνε τόσον δύσκολον νὰ δώσωμεν πρὸς ἀνάλυσιν τὴν ποιότητα τοῦ ὕδατος, ὅπερ πίνομεν, μετὰ τοὺς βροχεροὺς μῆνας.

Ὁ ἰατρὸς Δυκλῶ, ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ, ἦν ἐν περιλήψει ἀνεφέραμεν, κατέστησε κατάδηλον τὸ ἐξῆς σπουδαῖον γεγονός, ὅτι ἡ μικροβιολογικὴ ἀνάλυσις, ἣτις δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ γείνη πανταχού, δὲν εἶνε πάντοτε ἀναγκαῖα πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ποιότητος τοῦ ὕδατος. Ἀρκεῖ ν' ἀναλυθῶσι συγκριτικῶς τὰ ὑποπτα ὕδατα καὶ τὰ καθαρὰ μέρους τινός, ὅπως διὰ τῆς διαφορᾶς καταδειχθῆ ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ καὶ ὑπαγορευθῆ τὸ μέσον πρὸς ἀποφυγὴν αὐτοῦ. Ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ Παστέρ διοργανοῦται τμήμα ἐρευνῶν καὶ πληροφοριῶν. Αὐτὸ δύναται νὰ χορηγῆ τὴν πολυτίμον ἐξέλεγχον. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει εὐχόμεθα νὰ γείνη γενικὴ ἐπιθεώρησις τῶν ὑδάτων, ἐξ ὧν ὕδρευονται αἱ διαφόροι πόλεις. Πρόκειται περὶ τῆς δημοσίας ὑγείας.

Οἱ δὲ ἰδιῶται νὰ τὸ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν· ἅς μὴ ἐμπιστεύονται εἰς τὰ φαινόμενα. Ἡμπορεῖ

τὸ ὕδωρ νὰ εἶνε καθαρὸν καὶ διαυγές, ἀλλὰ τίς ἐγγυᾶται ὅτι δὲν εἶνε μολυσμένον; Πρέπει νὰ εἴμεθα σώφρονες καὶ ἐπιφυλακτικοί. Μία ἀνθρωπίνῃ ζωῇ ἀξίζει μίαν χημικὴν ἀνάλυσιν.

Ἐν οἰαδήποτε περιπτώσει, ὅσας ἐχετε τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν, βράζετε τὸ ὕδωρ σας καὶ ἀερίζετε το κατόπιν ἢ κτυποῦντες ἢ χύνοντες αὐτὸ κατὰ μικρὸν ἀπὸ μεγάλου ὕψους. Οὕτως εἴσθε βέβαιοι ὅτι θὰ ἔχετε ὕδωρ ἀβλαβές, τοῦθ' ὅπερ εἶνε τὸ πρῶτιστον.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΕΡΣΑΙ—ΦΟΙΝΙΚΕΣ

Ἐνῶ εἶπον ἀρκετὰ, ὡς νομίζω, διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς περὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν ἰδρυμάτων τῶν Αἰγυπτίων, Χαλδαίων καὶ Ἀσσυρίων, δὲν νομίζετε ἄρα γε ὅτι θὰ ἦτο ἀπρεπὲς ἴσως νὰ μὴ ἀναφέρω λέξιν κἂν περὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν ἔργων τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν; Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ μάλιστα οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι εἰς οὐδεμίαν πολιτικὴν σχέσιν ἤλθον ποτε μετὰ τῶν πατέρων μας. Μόνον περιηγηταὶ τινες καὶ φιλόσοφοι Ἕλληνες περιῆλθον παροδικῶς τὰς χώρας τῶν χάριν σπουδῆς καὶ μελέτης, ἐνῶ μετὰ τῶν Περσῶν καὶ Μήδων περιεπλάκησαν πολλάκις οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι εἰς μακρὰς καὶ αἰματηρὰς συγκρούσεις. Διατὶ λοιπὸν τοσαύτη βεβαιωμένη, ἕνα εἶπω εὐτῶ, λήθη περὶ τῶν ἐθνῶν ἐκείνων; Φεβοῦμαι μήπως κακοβουλός τις ἤθελεν ὑποθέσῃ ὅτι ἡ σιγὴ μου αὕτη εἶνε προτὶν μίσους ἐθνικοῦ μὴ κατευνασθέντος εἰσέτι μετὰ πάροδον τοσούτων αἰώνων, μίσους ἀναρμόστου, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἰς ἰδιώτην καὶ ἂν θέλετε, εἰς ἀνδρὰ λόγιον. Ἀλλὰ μήτοι δὲν ἐξεδικήθημεν ἀκούοντες δι' ὅσα παρ' αὐτῶν ὑπέστημεν, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὰς ἐν Ἰσῶ καὶ Γαυγαμήλοις νίκαις του, κατατρόπωσε τὸν Δαρείον, εἰσῆρχετο τροπαιοῦχος εἰς τὴν μεγάλην πόλιν τῆς Βαβυλώνας καὶ κατέλυεν, ὡς κερκυνὸς ἐνσκήψας, τὴν μεγάλην ἐκείνην μοναρχίαν;

Ἄλλως τε ὀλίγα ἔχω νὰ εἰπῶ περὶ τῆς τέχνης τῶν ἐθνῶν τούτων, οὐχὶ ὅτι καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν λαῶν ἐκείνων δὲν ἐκτίσαν βασιλεία δώματα καὶ ἄλλα πολυτελῆ κτίρια, ἀλλὰ διότι ἡ τέχνη αὐτῶν δὲν παρουσιάζει τι ἴδιον ἢ πρωτότυπον. Οὗτοι ἐμιμήθησαν δουλικῶς τὴν τέχνην τῶν Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων χωρὶς νὰ δημιουργήσωσι βυθμὸν καθαρῶς ἐθνικόν. Σήμερον δὲ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ποτὲ λαμπρᾶς Περσείας ὀλίγα εἰκογόνειαι Κούρδων καὶ Τουρκομάνων βόσκουσι τὰς ἀγέλας τῶν ἀγροῦντες βεβιαίως

ὅτι ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὡς ἀπεκάλουν τὸν Ξέρξην οἱ Ἕλληνες. Ὅ,τι δὲ μένει ἐξ αὐτῶν εἶνε μία μεγαλοπρεπὴς ἀναβάθρα, κολοσσοὶ τινες ὅμοιοι πρὸς τοὺς Ἀσσυριακοὺς ταύρους, περὶ ὧν ἀνέφερα εἰς προηγουμένην μου ἐπιστολήν, πολυάριθμα ἀνάγλυφα, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τινὰ παριστῶντα δορυφόρους τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαρείου, συντετριμμένα τινὰ κιονόκρανα, στήλαι, ἄλλαι μὲν ἰστάμεναι ἐν χώρῳ ὄρθιαι, ἄλλαι δὲ κείμεναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ τέλος ἐν μιᾷ ὑποστήλῳ αἰθούσῃ μόνᾳ τὰ ἴχνη ἐκατὸν στηλῶν ὑποστηρίζουσῶν ἄλλοτε τὴν αἰθούσαν ἐκείνην. Ταῦτα εἶνε τὰ μένοντα λείψανα τῶν πολυτελῶν ἐκείνων βασιλείων. Πλὴν τῶν τοιούτων πολιτικῶν οἰκοδομημάτων οἱ Πέρσαι οὔτε ναοὺς ἤγειραν οὔτε ἀγάλματα θεῶν ἱδρυσαν, ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ Ἡρόδοτος. Ἀπέδιδον μάλιστα μωρίαν εἰς τοὺς τοιαῦτα κατασκευάζοντας, νομίζοντες ὅτι οἱ θεοὶ δὲν εἶνε ὅμοιοι κατὰ τὴν μορφήν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες. Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καμβύσης εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐν Μέμφιδι τῆς Αἰγύπτου ἱερόν, κατεγέλασε πλεῖστον τὰ ἐκεῖ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ συλήσας τὸν ναὸν ἐνέπηρσεν εἰτα αὐτόν.

Ὁ ἀναμνημονευθεὶς ἱστορικὸς περιγράφει λεπτομερῶς τὰ ἐν Ἐκβατάνοις ἀνάκτορα τῶν Μήδων βασιλείων καὶ τὴν περιέχουσαν αὐτὰ ἀκρόπολιν. Τὸ τεῖχος, λέγει, αὐτῆς ἀποτελεῖται ὑπὸ ἐπτὰ κύκλων, ἦτο δὲ εὐτῶ κατεσκευασμένον, ὥστε ὁ ἕτερος κύκλος ἦτο ὑψηλότερος τοῦ ἑτέρου, εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινε τὰ μάλιστα καὶ ὁ τόπος, ἅτε γήλοφος ὢν. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου κύκλου οἱ προμαχῶνες ἦσαν λευκοί, τοῦ δευτέρου μέλανες, τοῦ τρίτου κόκκινοι, τοῦ τετάρτου κυανῶ, τοῦ πέμπτου σανδρακίνοι. Τῶν δύο τελευταίων ὁ μὲν εἰς ἦτο καταργυρός, ὁ δὲ ἕτερος κατάχρυσος, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ τελευταίου τούτου ἦσαν τὰ βασίλεια καὶ οἱ θησαυροί. Ἀλλὰ καὶ ἕτερον πολυτελέστατον θερινὸν ἀνάκτορον τῶν Μήδων βασιλείων ἀναφέρει ὁ Πολύβιος, τὸ ὅποιον ὑπῆρχεν ἔτι εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Στραβῶνος. Σήμερον οὐδὲν ἄλλο εὐρίσκει τις εἰς τὴν θέσιν τῶν Ἐκβατάνων εἰμὴ σωρὸν ἀπειρῶν συντριμμάτων στηλῶν καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὰ τῆς Περσείας πόλεως λείψανα. Οἱ ἀναγνώσαντες τὸν Πλούταρχον ἐνθουσιάζονται ἴσως τὴν γενομένην ἀποτέφρωσιν τῶν ἐν Σούσις ἀνακτόρων τοῦ Ξέρξου, ἣν προεκάλεσεν ἡ ἐταίρα τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Πτολεμαίου Θιῆς. Αὕτη ἐν συμποσίῳ φίλων, ἐνθα παρευρίσκετο καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, παρώτρυνε τοὺς πάντας νὰ κατακαύσωσι καὶ οὗτοι τὴν οἰκίαν ἐκείνην τοῦ Ξέρξου ἐκδικουμένοι τὴν πυρπόλησιν τῶν Ἀθηναίων, τὴν ὑπὸ τοῦ βαρβαροῦ ἐκείνου βασιλέως γενομένην. Οἱ εὐωχόμενοι ἐρεθισθέντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ γυναικίου,

ἄλλως τε καὶ οἰνόληπτοι ὄντες, ὤρμησαν, προηγούμενου τοῦ βασιλείως, μὲ ἀνημμένες λαμπάδας καὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰ πολυτελῆ τοῦ Σέρξου βασιλεία· λέγεται ὅμως ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, συναισθανθεὶς μετ' ὀλίγον τὸ βάρεθρον τῆς πράξεως, διέταξε νὰ σβέσῃσιν τὴν πυρκαϊάν.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ περιβόητα βασιλεία ἐκεῖνα τῶν Περσῶν, τὰ ὁποῖα νικῆσαντες οὗτοι τοὺς Αἰγυπτίους, ἐν Περσепόλει, ἐν Σούσις καὶ ἐν Μηδίᾳ, ἔκτισαν διὰ τῶν λαφύρων τῶν συληθέντων αἰγυπτιακῶν ναῶν, παραλαβόντες πρὸς τοῦτο μεθ' ἑαυτῶν καὶ τεχνίτας Αἰγυπτίους.

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὅμως ὑπῆρξε καὶ ἕτερον ἔθνος πλὴν τῶν ὄσων ἀνέφερα μέχρι τοῦδε, ἔθνος τὸ ὁποῖον, καίτοι ὀλιγάριθμον, διεδραμάτισεν ὅμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ σπουδαῖον πρόσωπον καὶ συνετέλεσε διὰ τῶν θαλασσιῶν ἐκδρομῶν του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Εὐρώπης λαοῦς.

Τὸ ἔθνος τοῦτο εἶνε οἱ γνωστοὶ τοῖς πᾶσι Φοίνικες, καὶ ἰδίως γνωστοὶ εἰς ἡμᾶς ἐκ τε τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἱστορικῶν. Οἱ συγγενεῖς οὗτοι τῶν Ἑβραίων κατὰ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη ἀφορηθέντες ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ὡς τινες ὑποθέτουσι, κατέλαβον μίαν στενὴν λωρίδα γῆς ἐν Παλαιστίνῃ ἔχουσαν περὶ τὰς ἐξήκοντα λεύγας μῆκος καὶ ὀλίγας λεύγας πλάτος, καὶ ἐκεῖ ἐγκατέστησαν μονίμως. Ἄπληστοι κέρδους καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέποντες εἰμὴ εἰς τὴν ἐκ παντὸς τρόπου ἀπόκτησιν πλοῦτου, ἐπεδόθησαν λίαν πρωίμως εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιτυχία οἰκισθῆναι σπουδαίας ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἄλλως τε καὶ αὐτὴ ἡ μερὶς τῆς γῆς, ἣν εἶχον καταλάβη, στενὴ οὖσα καὶ περιοριζομένη ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς ὑπὸ ὄρεων ἀποτόμων, ὥθει αὐτοὺς νὰ στραφῶσι πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκεῖ νὰ ἐπιζητήσωσι τὰ κέρδη ἃ ὠνεῖρεῦντο. Τὸ ἔθνος τοῦτο, ἕνεκα τῆς ὀλιγοτήτος του, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀξιώσεις κατακτήσεων, ἐπεδόθη ὅμως, χάριν τοῦ ἐμπορίου του καὶ τῆς διαδόσεως τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων του, εἰς σύστασιν διαφόρων ἀποικιῶν, δι' ὧν κατεπλημύρισαν ἅπαν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἰδίως ἡ νῆσος τῆς Κύπρου, ἣτις, κατέναντι οὖσα τῆς Παλαιστίνης, ἠρέθισε τάχιιστα τὴν ἐμπορικὴν τῶν Φοινίκων βουλιμίαν, ἀπωκίσθη ὑπ' αὐτῶν καὶ ἴδρυσαν πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου διαφόρους πόλεις. Ἐπιπεριφανεστέρα τῶν λοιπῶν Φοινικικῶν ἀποικιῶν, διὰ τε τὰ πλούτη καὶ τὰς πολεμικὰς αὐτῆς δυνάμεις, ὑπῆρξεν ἡ Καρχηδών, ἡ γνωστὴ ἐκεῖνη τῆς Ἀφρικῆς πόλις, ἣτις ἐπάλασεν ἐπὶ πολὺ καὶ ἔφερε πλησίον τοῦ κρηνοῦ τὴν ἀνικητὸν Ρώμην.

Τὸν χαρακτῆρα τοῦ φοινικικοῦ λαοῦ ζωγραφίζουσιν οἱ ἀρχαῖοι διὰ λίαν ἀμαυρῶν χρωμάτων. Ὅσακις ἀναφέρουν αὐτοὺς, τοὺς κοσμοῦσι πάντοτε δι' ἐπιθέτων ἤκιστα τιμητικῶν. Ἐθεώρουσαν αὐτοὺς πανούργους, πλεονέκτας, ἀναιδέεις, ἀπατεῶνας, ἐν ἀνάγκῃ δὲ μὴ ὑποχωροῦντας μὴδ' ἀπέναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἤρκει νὰ ἐπιβίωσιν ἐκ τούτου κέρδος τι. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῶν Φοινίκων δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω κάλλιον ἢ θέτων ὑπ' ὄψιν τοῦ περιέργου ἀναγνώστου τὸ χαρακτηριστικώτατον καὶ ἀφελὲς ἐπεισόδιον, ὃ εἰσάγει ἐπιχαρίτως ὁ ποιητὴς ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα του.

Ὡς καλῶς γινώσκετε, ἀφιχθεὶς ἐκ τῶν περιπλανησέων του ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν πατρίδα του, παρουσιάσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν χοιροβοσκόν του Εὐμαῖον ἄγνωστος—incognito, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον—θέλων νὰ μάθῃ παρ' αὐτοῦ ὅσα συνέβαινον ἐν τῷ οἴκῳ του. Ἐρωτώμενος δὲ παρὰ τοῦ Ὀδυσσεὺς περὶ τῆς πατρίδος του καὶ τῶν γεννητόρων του, εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Συρίᾳ, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ πατήρ του Ὀρμανίδης, ὅτι ἐκεῖ εἶχον ἀφιχθῆ ναῦται ἔμπειροι μὲν, ἀλλ' αἰσχροκερδεῖς, φέροντες χιλιάδας ἀθουμάτων εἰς πώλησιν. Εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ ὁ γέρον χοιροβοσκός, ἦτο παιδαγωγός μου μία Φοίνισσα, ὑψηλὴ καὶ ὠραία γυνή, ἐπιτηδεῖα εἰς ὠραῖα ἐργόχειρα, τὴν ὁποίαν ἐξεμαύλισαν οἱ ναῦται ἐκεῖνοι, ἀποπλανήσαντες εἰς ἔρωτας, ὡς δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς μάλλον ἐναρέτους, ἀπώλεσε καὶ αὐτὴ ἔκτοτε τὸν νοῦν της. Ἐρωτώμενη παρ' αὐτῶν εἶπεν ὅτι κατὰγεται ἐκ τῆς πολυχάλκου Σιδωνος, ὅτι ἦτο κόρη τοῦ πλουσίου Κορύβαντος καὶ ὅτι ἀρπαγείσα ὑπὸ ληστῶν, ἐπωλήθη εἰς τὸν πατέρα μου. Εἰς ταῦτα ὁ Φοίνιξ ἐραστής, αὐτῆς, —θέλεις λοιπὸν νὰ ἐλθῃς, τῇ λέγει, μαζί μου, νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ νὰ ἴδῃς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου;

— Εἶθε νὰ γενῆ ὁ λόγος σου, ἀπήντησεν ἡ κόρη, ἐάν μου ὀρκισθῆτε πρὶν ὅτι θὰ μὲ φέρετε ἀβλαβῆ εἰς τὸν οἶκόν μου. Οἱ ναῦται τότε ὄλοι ὀρκίσθησαν, ἡ δὲ γυνὴ τοῖς παρήγγειλε νὰ τηρήσωσι σιωπὴν μήπως μάθῃ τι ὁ γέρον καὶ ἐπέλθῃ καμμία καταστροφή.

— Σπεύσατε λοιπὸν, εἶπε, νὰ προμηθευθῆτε τὰ εἰς τὸν πλοῦν ἀναγκαῖα, καὶ ὅταν ἐτοιμασθῇ τὸ πλοῖον, εἰδοποιήσατέ με πάραυτα καὶ θὰ σᾶς φέρω ὅσον χρυσὸν δυνηθῶ, ἀλλὰ καὶ ἄλλον πλοῦσιν ναῦλον θὰ σᾶς δώσω, διότι ἔχω καὶ ἀνατρέφω μικρὸν παιδίον τοῦ κυρίου μου, τὸ ὑποῖον θὰ φέρω μαζί μου, σῆς δὲ δύνασθε νὰ τὸ πωλήσετε ὅπου ὑπάγετε καὶ θὰ κάμετε μεγάλα κέρδη. Μετὰ ταῦτα, ἀφῶ ἠτοιμάσθησαν οἱ Φοίνικες πρὸς ἀπόπλουν, ἦλθεν εἰς αὐτῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, ἀνὴρ πανούργος, φέρων δῆθεν

νὰ πωλήσῃ ὄρμον κατεσκευασμένον ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἠλεκτρον, τὸν ὁποῖον ἡ μήτηρ μου καὶ αἱ δούλαι ἔλαβον εἰς τὰς χεῖράς των καὶ τὸν παρετήρουν θέλουσαι νὰ τὸν ἀγοράσωσιν. Ὁ πανούργος τότε ἐκείνος, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ, ἔκαμε κρυφίως νεῦμα πρὸς τὴν Φοίνισσαν καὶ ἀνεχώρησεν, ἡ δὲ γυνή, λαβούσα με μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς χειρὸς μὲ ἐξέφερε τῆς οἰκίας, ἀφῶ ἔλαβε καὶ διάφορα τετορευμένα χρυσᾶ κύπελλα, τὰ ὁποῖα ἐκρυψεν εἰς τοὺς κόλπους της, ἐγὼ δὲ τὴν ἤκολούθουν χωρὶς νὰ ἐννοῶ τί συμβαίνει. Τρέχοντες τότε καὶ οἱ δύο ἐφθάσαμεν εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐπιβιβασθέντες εἰς τὸ πλοῖον ἀπεπλεύσαμεν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπλέομεν, τὴν ἐβδόμην ἡμέραν ἐτιμώρησεν ὁ θεὸς τὴν κακοῦργον ἐκείνην, διότι ἔπεσε κεραυνὸς κατ' αὐτῆς καὶ τὴν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπου τὴν ἔφαγαν αἱ φῶκι καὶ τὰ ψάρια. Ἐγὼ ἔμεινα περίλυπος καὶ μόνος, ὅτε δὲ ὁ ἀνεμὸς καὶ ἡ θάλασσα μᾶς ἔφεραν εἰς τὴν Ἰθάκην, μὲ ἐπώλησαν οἱ Φοίνικες εἰς τὸν Λαέρτην τὸν βασιλεῖα τῆς νήσου.

Καὶ ἐάν μὴ ὑπῆρχον τοιαῦται μαρτυρίαι περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Φοινίκων, ἤρκει μόνη ἡ ἀνωτέρω διήγησις, ἣν θέτει ὁ ποιητὴς εἰς τὸ στόμα τοῦ Εὐμαίου, νὰ πληροπορήσῃ ἡμᾶς οὐ μόνον περὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ λαοῦ ἐκείνου καὶ τῆς ἱκανότητος τῶν Σιδωνίων γυναικῶν εἰς τὴν ὑφαντικὴν καὶ ποικιλικὴν, ἀλλὰ προσέτι καὶ περὶ τῆς ἀνθηκότητος τῶν Φοινίκων ἐκμαυλιζόντων τὰς παρθένους τῶν χωρῶν ἐνθα προσωρμιζόντο καὶ ἀποδεχομένων προθύμως τὰ κλοπιμαῖα καὶ μεταφερόντων διὰ πανουργίας παιδᾶς μικροῦς εἰς μακρὰ μέρη πρὸς πώλησιν.

Ἄλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῇ παράδοξον, ἀφῶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἡ ἀρπαγὴ μαύρων πρὸς πώλησιν κατὰ μυριάδας ἐγένετο ὑπὸ λαῶν, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς κατέχοντες τὴν ὑψίστην τοῦ πολιτισμοῦ βαθμίδα.

Τὰ ἔργα τῶν Σιδωνίων γυναικῶν ἦσαν διάσημα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἡ μήτηρ τοῦ Ἐκτορος Ἐκάβη εἶχεν ἐν τῇ ἱματιοθήκῃ της πολλοὺς καὶ ὠραίους πέπλους, ἔργα Σιδωνίων γυναικῶν, ἕνα τῶν ὁποίων, λάμποντα ὡς ἀστέρα, προσέφερον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἐκτορος, ὅπως ἐλεήσῃ τὴν πόλιν καὶ τὰς γυναῖκας τῶν Τρώων ἀναχαιτίζουσα ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἰλίου τὸν ἄγγιον τοῦ Τυδείως υἱόν.

Ἐπὶ τοῦ Ὀμήρου ἀναφέρεται καὶ κρατῆρ καθ' ὀλοκληρίαν ἀργυροῦς ἔχων κατὰχρυσα τὰ χεῖλη, τὸν ὁποῖον ὡς κάλλιστον καὶ πολυτιμώτατον δῶρον εἶχε χαρίσῃ εἰς τὸν Μενέλαιον ὁ βασιλεὺς τῶν Σιδωνίων. Ὅπόσον δὲ ἦτο πολυτιμὸς φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι καὶ οὗτος πάλιν τὸν εἶχε χαρίσῃ πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ξενιζόμενον Τηλέμαχον. Ἐτερος δὲ Φοίνιξ βασιλεὺς ὁ τῆς

Κύπρου Κινύρας, εἶχε χαρίσῃ εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα τὸν περίφημον ἐκείνον θώρακα, ἔργον τῶν Φοινίκων, τὸν ὁποῖον ἀπηθανάτισε διὰ τῆς λεπτομεροῦς περιγραφῆς του ὁ Ὀμηρος. Κατὰ πολὺ δὲ μεταγενεστέρους χρόνους καὶ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος, κατὰ τὴν περιβόητον ἐν Γαυγαμήλοις μάχην, ἔφερεν ὡς ὄπλον μάχαιραν θαυμαστὴν διὰ τὴν βαφὴν καὶ ἐλαφρότητα αὐτῆς, ἣν εἶχε χαρίσῃ εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τοῦ Κιτίου, πόλεως ἐν Κύπρῳ κτισθείσης ὑπὸ τῶν Φοινίκων.

Αἱ δύο διασημότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης, ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδών, ἐπὶ πολὺ ἤριζον περὶ τῶν πρωτείων, διότι καὶ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἤκμαζον ἐπίσης εἰς ἀμφοτέρας. Τῆς ἀρχαιότητος ὅμως τὰ πρωτεῖα κατέχεν ἡ Σιδών, ἣτις πρώτη ἀπέστειλεν ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη, ἀλλὰ ἀλωθεῖσα μετὰ τινὰ χρόνον ὑπὸ τῶν Φιλιππαιῶν, ἀφῆκε τὸ ἀρξάμενον ἔργον εἰς τὴν διάδοχόν της Τύρον. Τότε ὑπὸ τῶν Τυρίων ἐγένοντο αἱ πλειότεραι φοινικικαὶ ἀποικίαι καθ' ἅπασαν τὴν Μεσόγειον, τότε ἐδαμώθη ὑπ' αὐτῶν ὁ Ἀτλαντικὸς Ὀκεανός, ἀνεκαλύφθησαν αἱ Κανάριαι νῆσοι καὶ ἐφθάσαν τὰ φοινικικὰ πλοῖα μέχρι τῆς νήσου Μαδέρας. Ἡ πόλις τῆς Τύρου ἐθαυμάσθη προσέτι διὰ τὴν ἀνδρικήν ἀμυναν, ἣν ἀντέταξεν ἐπιμόμως καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ἄλλων ἐχθρῶν ἐπιβουλεθέντων τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Καθίστατο δὲ κυρίως ἰσχυρὰ ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, διότι, χερσονήσος οὖσα, διετελεῖ ἀπρόσβλητος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης ἠδύνατο διὰ τοῦ ναυτικοῦ της ν' ἀπωθήσῃ ἔρρωμένως πάντα πολέμιον. Γνωστὸν εἶνε δι' ὁπόσων μόχθων κατῶρθωσεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος νὰ κυριεύσῃ τὴν φοινικικὴν ἐκείνην πόλιν, ὅτε καὶ καθ' ὕπνου ἰδὼν Σάτυρον, ἔλαβε παρὰ τῶν μάντεων τὴν ἐξήγησιν ὅτι Σά γενήσεται Τύρος διαιρεσάντων εὐφῶς τὴν λέξιν.

Οἱ Φοίνικες δὲν εἶναι μόνον ἀξιοὶ σπουδῆς καὶ μελέτης διὰ τοὺς χρυσοῦς ὄρμους των ἢ διὰ τοὺς τορνευτοὺς ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κρατῆρας των, ἢ καὶ δι' αὐτὰς τὰς πολυτίμους πορφύρας καὶ τοὺς πεποικιλμένους πέπλους των. Οἱ Φοίνικες εἶνε προσέτι ἀξιοὶ μελέτης καὶ διὰ δύο ἐτέρας ὑπηρεσίας, ἃς προσέφεραν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· πρῶτον μὲν διὰ τὴν ἐπινοήσιν τοῦ ἀλφαβήτου, καὶ δευτέρου διότι μετεβίβασαν εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν μορφὰς τινὰς ἡ τύπος γεννηθέντας ἐν Ἀσσυρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, οἵτινες, γνωστοὶ γενόμενοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀφύπνισαν τὸ ἐν αὐτοῖς ὑπνώττον καλλιτεχνικὸν δαιμόνιον, ὅπως διαμορφώσωσι τέχνην ἀπαράμιλλον, τέχνην κλασσικὴν, ἣν ἐμελλον νὰ λαμβάνωσιν ὡς ὑπόδειγμα καὶ νὰ θεωρῶσιν ὡς πηγὴν ἀνεξάντλητον τοῦ ἐν τῇ τέχνῃ καλοῦ πᾶσαι αἱ ἐπερχόμεναι γενεαί.

Τὸ ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον οἱ ἐφευρόντες αὐτὸ μετεχειρίζοντο ὅπως σημειώσωσιν ὁπόσους ἤρμους χρυσοῦς καὶ ὁπόσους πεποικιλμένους πέπλους ἐπώλων εἰς τὰς γυναῖκας τῶν βαρβάρων τῆς Εὐρώπης, ἢ ὁπόσον κασσίτερον καὶ ἄργυρον ἦντλον ἀπὸ τῶν Πυρηναιῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀπὸ τῶν Βρεττανικῶν νήσων, οἱ Ἕλληνες παραλαβόντες, προσθέσαντες δὲ καὶ τὰ φωνήεντα, ὧν ἑσπερέτω, ἐμόρφωσαν δι' αὐτοῦ ὅ, τι ὑψηλὸν ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ.

Περὶ δὲ τῆς τέχνης τῶν Φοινίκων δὲν ἔχομεν νὰ εἰπώμεν πολλά, διότι καὶ οὗτοι δὲν ἔχουσιν ἰδίαν τέχνην· ἀπλῶς ἐμιμήθησαν τοὺς προκατόχους των, νεωτερίσαντες μόνον εἰς τινα κατὰ τὰς ἐκείστοτε παρουσιαζόμενας τοπικὰς ἀνάγκας καὶ συνηθείας. Καθὸ ναυτικὸν ἔθνος ἐφρόντισε μᾶλλον νὰ κατασκευάσῃ νεώρια καὶ λιμένας τεχνητοῦς ἀπανταχοῦ ὅπου ἡ φύσις δὲν παρείχε τοιοῦτους. Ἰδίως οἱ λιμένες τῆς Ἰτύκης καὶ τῆς Καρχηδόνας ἦσαν περιβόητοι διὰ τε τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ πολυτελεῖς οἰκοδομὰς. Ἐὰν δὲ τις θελήσῃ νὰ γνωρίσῃ τὴν τέχνην τῶν Φοινίκων, ὀφείλει νὰ ζητήσῃ αὐτὴν ἐκτὸς τῆς Φοινίκης, καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἀργιλλόπλαστα ἀγαλμάτια, τὰ ὁποῖα οἱ ἔμποροι οὗτοι μετέφερον πρὸς πώλησιν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου. Οἱ Φοινίκες κρίνονταν πολὺ ἄριστοι πρὸς τοὺς Ἑβραίους διὰ τὴν πρὸς τὸ κέρδος καὶ τὸ ἐμπόριον τάσιν των, πρὸς δὲ τοὺς Ἀγγλοὺς διὰ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν πάθος των καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀποικισμοὺς ἐπιτυχίαν των. Τοσοῦτον δὲ ἦσαν ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἐμπορίου ἐπιδιωκόμενα κέρδη, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς θεοὺς των μετεποίουν εἰς ἀργίλλον καὶ ἐπώλων ὡς πᾶν ἄλλο ἐμπόρευμα, οὕτω δὲ διεδίδον καὶ τὴν θρησκείαν των καὶ τὰς τελετὰς των ὁμοῦ με τοὺς πωλουμένους θεοὺς. Ἡ Ἀστάρτη, αἱ ἱερόδουλοι καὶ οἱ Κιβάραι εἶνε Φοινικικῆς προελεύσεως θεότητες καὶ θεσμοὶ φοινικικοί.

Πλειότερος ὁμοῦ λόγος γίνεται μεταξὺ τῶν σοφῶν περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ ἀναπτυχθείσης τέχνης, ἧς ἀξιόλογα μνημεῖα ἀνευρέθησαν ἐκ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενομένων ἀνασκαφῶν. Ἀλλὰ περὶ τῆς κυπριακῆς τέχνης ἐπιφυλάσσομαι νὰ γράψω ὑμῖν ἐν τῇ ἐπομένῃ μου ἐπιστολῇ.

Ἐν Κερκύρα, Μάρτιος 1900.

Γ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

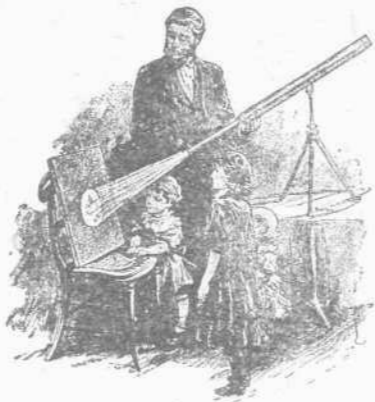
Τὰ μόνον πράγματα, λέγει ὁ Ρώσικιν, ἅτινα πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ πᾶς ἄνθρωπος ἀπολαύων υγείας, εἶναι νὰ μὴ βλέπῃ ὄνειρα, ἀλλὰ πραγματικότητος· νὰ μὴ καταστρέφῃ τὴν ζωὴν ἀλλὰ νὰ τὴν οἰκίσῃ καὶ νὰ μὴν εἶνε πλούσιος, ἀλλὰ εὐχαριστημένος.

ΛΑΪΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ
Ο ΗΛΙΟΣ¹

Φακίδες τοῦ Ἥλιου.

Σὰς εἰδείξα πῶς ὁ Ἥλιος εἶναι ὑπερβολικὰ ζεστός, πῶς εἶναι πολὺ μακριὰ, κ' ὑπέρογκα μεγάλος. Τώρα ἄς σὰς ζηγήσω καὶ τί εἶδος πρᾶμα φαίνεται πῶς εἶναι.

Ἄν πάρῃς ἓνα κομμάτι πολὺ σκοτεινὸ γυαλί, ἢ γυαλί καπνισμένον ἀπὸ καπνὸν κεριοῦ, μπόρρεις μ' αὐτὸ νὰ κοιτάξῃς τὸν Ἥλιο δίχως δυσκολία. Καλῆτερον ὁμοῦ ἀκόμα εἶναι, μὲ βελόνα νὰ τρυπήσῃς χάρτα, κ' ἀπὸ τὴν τρύπα μπόρρεις νὰ ἀγγυαντέψῃς τὸν Ἥλιο χωρὶς νὰ σὲ πειράξῃ. Μὰ μιλῶντας γενικῶς, τέτιο κοίταγμα τοῦ Ἥλιου θὰ σοῦ δείξῃ μονάχα μιὰ ὁμοίωμορρη φωτεινὴ

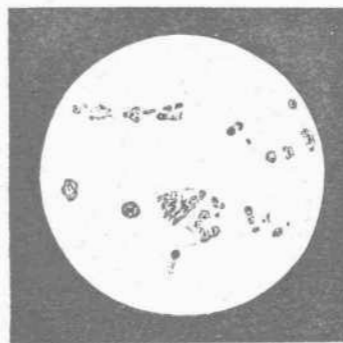

Διάγραμμα 9.

ἐπιφάνεια. Γιὰ νὰ σπουδάσῃς προσεχτικὰ τὴν ὄψιν τοῦ ἡλίου, χρειάζεσαι τηλεσκόπιο, ὅπως ἔχουν οἱ ἀστρονόμοι. Τὸ τί νὰ κάνῃς μὲ τὸ τηλεσκόπιο σοῦ τὸ δείχνει ἐδῶ ἡ ζουγραφία μας. Ἡ ἄκρη μικροῦ τηλεσκοπιοῦ, ἐφαρμοσμένη ἀπάνου σὲ τριπόδι (διάγραμμα 9), εἶναι γυρισμένη κατὰ τὸν Ἥλιο, καὶ σ' ἓναν πίνακα ἀπάνου δίδνει τότε ὁ ἴδιος ὁ Ἥλιος τὴ ζουγραφία του. Ἐτσι μπόρρεις νὰν τὴν ζητάσῃς μὲ τὴ βολὴ σου καὶ χωρὶς τὸ μάτι νὰ χρειάζεται προφύλαξη καμμιά, καὶ διάφοροι ἀστρονόμοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, μπόρρουν ὅλοι νὰ θεωρήσουν τὸν ἡλιο τὴν ἴδια στιγμῇ. Ἡ ζουγραφία θὰ δείξῃ πῶς ἡ φωτοβόλα τοῦ Ἥλιου ἐπιφάνεια εἶναι σηματομένη μὲ σκοτεινὲς φακίδες, ποὺ κάποτε εἶναι τόσο πολυάριθμες, ὅσο φαίνεται σ' τὸ διάγραμμα 10. Ἄν ὁμοῦ κανένα ἀπ' τὰ ἡλιοφακίδια ζηταστῇ πιὸ κατὰ βάθος, καὶ μὲ πολὺ δυνατὸ τηλεσκόπιο, τότε παρουσιάζει τὴν ἐξαισια μορφή ποὺ βλέπεις σ' τὸ διάγραμμα 11.

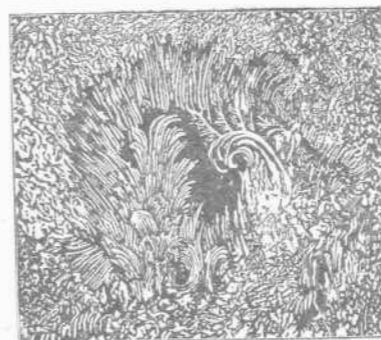
¹ Ἰδε σελ. 87.

Ἡ θεωρητὴ τοῦ Ἥλιου ἐπιφάνεια εἶναι ὅλη καμωμένη ἀπὸ ὑπερβολικὰ πυρωμένους ἀτμούς, καὶ μπόρρει κανεὶς νὰ πῇ πῶς οἱ φακίδες εἶναι

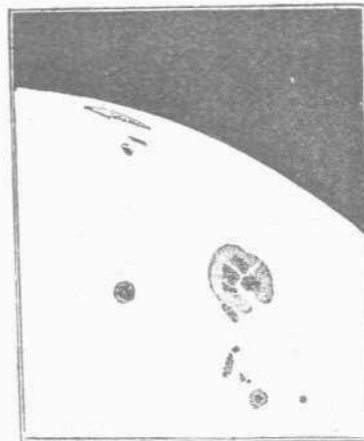
Διάγραμμα 10.

τρύπες, ἀπ' ὅπου διάμεσα τῆς φωτοβόλας ἐπιφάνειας βλέπεις τὰ ἐσωτερικὰ καὶ σκοτεινότερα

Διάγραμμα 11.

μέρη. Κάποτε οἱ φακίδες κλείνουν, κ' ἄλλες καινούργιες ἀνοίγουν ἄλλου. Κάποτε ὁμοῦ διαρ-

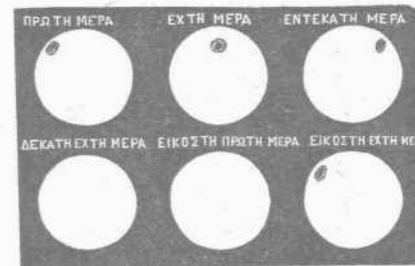

Διάγραμμα 12.

κοῦν ἄρκετὰ, τόσο ὥστε ν' ἀποδείξουν ἀξιοπαρατήρητο περιστατικὸ. Ὁ Ἥλιος, ὅπως εἶδαμε, εἶναι μεγάλη σφαῖρα, καὶ στέκει λεύτερα σ' τὴν

ἀνοιχτοχωριά· τίποτα δὲν τόνε συγκρατεῖ, τίποτα δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ σβουρίζῃ ὀλόγυρα. Τὸ πῶς ἀληθινὰ σβουρίζῃ, τὸ ἀποδείχνουμε παρατηρῶντας τέτοια σημάδια ὅπως σ' τὸ διάγραμμα 12.

Μπόρρῳ ὁμοῦ καλῆτερα νὰ ζηγήσω τὸ ὅ, τι θέλω μὲ τὸ διάγραμμα 13 ποὺ δείχνει 6 ζουγραφίες τῆς φαντασίας. Ἡ πρώτη παρασταίνει ὅ τὸ μῆνός· ἡ τρίτη ὄψη εἶναι ἀκόμα πέντε μέρες πιὸ ὕστερα, σ' τὶς 11, καὶ πᾶσι λέοντας ὡς σ' τὴ στερνὴ ζουγραφία, ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὶς 26 τοῦ μῆνός. Βλέπετε, τὴν πρώτη μέρα ἔχει μιὰ φακίδα κοντὰ σ' τὴν ἀριστερὴ ἄκρη· σ' τὶς 6 ἡ φακίδα εἶναι κοντὰ σ' τὴ μέση· σ' τὶς 11, βρίσκεται κοντὰ σ' τὴ δεξιὰ τὴν ἄκρη· ἔπειτα δὲν τὴ βλέπεις καθόλου σ' τὶς 16, μήτε τὸν Ἥλιο τὴν πρώτη τοῦ μῆνός· ἡ δευτέρη τόνε δείχνει πέντε μέρες κατόπι, δηλαδὴ σ' τὶς 21· σ' τὶς 26 ὁμοῦ, νὰ τὴνε πάλι σ' τὸ

Διάγραμμα 13.

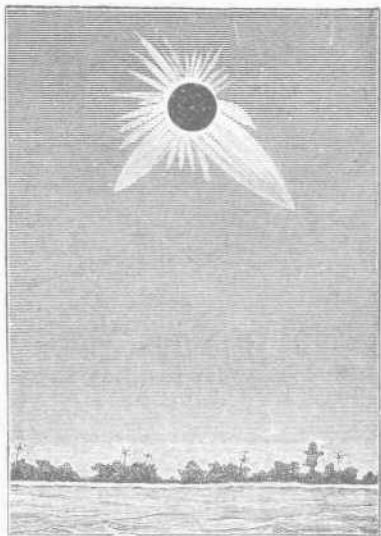
ἴδιο μέρος ἀπ' ὅπου ξεκίνησε. Ἐτσι βρίσκουμε κ' ἄλλες φακίδες ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἱστορία. Φαίνονται σὰ νὰ πηγαίνουν ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη ὡς σ' τὴν ἄλλη τῆς ὄψης τοῦ Ἥλιου, κ' ἔπειτα νὰ ξαναγυρίζουν ὕστερ' ἀπὸ 25 μέρες σ' τὸ ἴδιο μέρος ὅπου τὶς πρωτοβλέπεις. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ πολὺ ἀπλὰ ζηγιέται μ' ἓνα μικρὸν τύπο. Παίρνω μιὰ ἄσπρη σφαῖρα μὲ ἓνα μαῦρο σημάδι ζουγραφισμένο ἀπάνου της. Γυρίζω τὴ σφαῖρα σιγά μὲ τὸ χερούλι, καὶ τὸ μαῦρο σημάδι ἀλλάζει θέση ἀπαράλλαχτα ὅπως πρὶν οἱ φακίδες σ' τὶς ζουγραφίες. Ἀρχίζουμε μὲ τὸ σημάδι κοντὰ σ' τὴν ἀριστερὴ ἄκρη, ἔπειτα διαβαίνει τὴν ὄψη, ἔπειτα γίνεται ἄφαντο δεξιὰ γυρνῶντας πίσω ἀπὸ τὴ σφαῖρα, ὡς ποῦ νὰ ξαναφανῇ πάλι ἀπὸ τὰριστερὰ. Ἐπειδὴς τοῦτο γίνεται μὲ κάθε φακίδα τοῦ Ἥλιου ποὺ διαρκεῖ ἄρκετὰ, εἶναι φανερό πῶς τὸ ὅτι ἀλλάζουν θέση γίνεται μὲ τὸ νὰ σβουρίζῃ ὁ Ἥλιος. Καὶ τὸ πῶς θέλει πάντα 25 μέρες νὰ ξαναφανῇ ὅποιο σημάδι ξαναφαίνεται, μὰς δείχνει πῶς κάθε στροφή τοῦ Ἥλιου θέλει 25 μέρες νὰ γίνῃ.

Φαινόμενα ὀλικῆς ὀκετασιᾶς τοῦ Ἥλιου.

Πολλά ἀπ' ὅσα γνωρίζουμε τοῦ Ἥλιου, τὰ χρωστοῦμε σ' τὸ Φεγγάρι. Γιατὶ κάποτες περνᾷ

τὸ Φεγγάρι μεταξύ ἐμᾶς καὶ τοῦ Ἡλίου, καὶ τότε βλέπουμε ὁμορφιές ποῦ ἰδέα ἀλλιῶς δὲ θὰ εἶχαμε. Ὁ Ἡλιος δηλαδὴ ἔχει μερικά περίεργα κρεμαστάρια ποῦ συνήθως δὲ φαίνονται, γιὰ τὴν ἡμέρα ἢ θαμπωτικὴ λάμψη τοῦ ξεγράφει ὅσα ἀντικείμενα λάμπουν μὲ συγκριτικῶς ἀδύνατο φῶς. Κατὰ καλὴ μας τύχη ὅμως ἔτυχε τὸ Φεγγάρι νὰ εἶναι τόσο μεγάλο, ὥστε μπαίνοντας μεταξύ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἡλίου νὰ κῶβη ὅλο ἐκεῖνο τὸ φῶς, ποῦ πέφτει ἀπὸ τὴν ὀλόαμπρη ὄψη τοῦ Ἡλίου ἴσια σ' τὴν Γῆ. Κι' ὅταν γίνῃ αὐτὸ—ὅταν δηλαδὴ γίνῃ ὀλική τοῦ Ἡλίου σκεπασιά—τότε ἀμέσως βλέπουμε πῶς ὁ Ἡλιος ἔχει ὀλόγουρα τοῦ ὠραῖα καὶ περίεργα κρόσσα, ποῦ εἶναι φωτεινά κι' αὐτόφωτα, μὰ ποῦ πρὶν δὲ φαίνονταν, ἐπειδὴ τὰ σκοτείνιαζε ἢ ἀσυκρίτως μεγαλήτερη λαμπράδα τῆς ὄψης του. Τὰ κρόσσα αὐτὰ εἶναι κυρίως τὸ Στεφάνι κ' οἱ Προβολές.

Σὰς δίνω ἐδῶ ὠραῖα ζουγραφιὰ ὀλικῆς σκεπα-

Διάγραμμα 14.

σιᾶς τοῦ Ἡλίου ποῦ ἔγινε σ' τὴν 6 τοῦ Μᾶν 1883. Τὸ πρωτότυπο τὸ ἔκανε ὁ Θρουβελός, μέλος Γαλλικῆς ἐπιτροπῆς ποῦ στάλθηκε νὰ παρατηρήσῃ τὴν σκεπασιά. Γιὰ νὰν τήνε δοῦν ἐπὶ ἡγαν πολὺ μακριὰ ὅμως ὅ,τι εἶδαν τοὺς ἐπλήρωσε ὅλο τους τὸν κόπο. Ἡ στρατὰ ἀπ' ὅπου καλήτερα μπορούσαν νὰ δοῦν τὸ φαινόμενο περνοῦσε ἀπὸ τὸν Εἰρηναῖο Ὀκεανὸ, καὶ διάλεξαν ἓνα νησί σὲ μέρος, ὅπου ὁ Ἡλιος ἦταν ψηλὰ τὴν κατάλληλη στιγμή καὶ ὅπου ἡ ὀλικὴ σκεπασιά ἦταν νὰ βρατάξῃ τὸ περισσότερο. Ἐτσι ἐπῆγαν σ' τὴν Καρολίνα τὸ νησί, κι' ὅλο αὐτὸ τὸ ταξίδι ὡς σ' τὴν ἄλλη ἀκρὴ τοῦ κόσμου ἔγινε, γιὰ νὰ παρατηρήσουν φαινόμενο ποῦ μονάχα βᾶ

σταξε 5 λεπτά καὶ 23 δεύτερα. Δηλαδὴ ἡ σκεπασιά ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ ἄρχισε ὡς ὅπου τέλειωσε, μ' ἄλλους λόγους ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ ἄρχισε τὸ Φεγγάρι νὰ σκεπάξῃ τὸν Ἡλιο ὡς σ' τὴ στιγμή ποῦ τὸν ξεσκέπασε ὅπως διόλου, διάρκεισε κάτι περισσότερο ἀπὸ πέντε ὥρες· μὰ 5 λεπτά καὶ 23 δεύτερα μονάχα ἦταν ὁ Ἡλιος ὀλότελα σκεπασμένος—δηλαδὴ ἦταν Ὀλισμός, ποῦ λένε οἱ ἀστρονόμοι—κι' ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸ μέρος τοῦ μονάχα ἦταν σκεπασμένο. Ὅσο ὅμως κι' ἂν ἦταν σύντομες οἱ πολυτίμες αὐτὲς στιγμῆς, ἔφταναν γιὰ νὰ γίνῃ καλὴ καὶ σωστὴ δουλειά. Γιὰ τὴν κάθε προετοιμασία εἶχε ἀπὸ πρὶν γίνῃ, ποῦ νὰ μὴν πεταχτῆ στιγμή· κάθε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς εἶχε ἀπὸ πρὶν ὠρισμένη τὴ δουλειά του, καὶ τὴν εἶχε γυμναστῆ μὲ κάθε φροντίδα, τόσο ποῦ σὰν ἄρχισε ὁ ὀλισμός, δὲν ἔγινε μὴτε βιάση μὴτε ἀνακατωσοῦρα. Ἐκανε καθένας τὴ δουλειά του ἡσυχὰ καὶ προσεχτικῶς. Ὁ ἴδιος ὁ Θρουβελός εἶχε νὰ κἀνῃ τὴ ζουγραφιὰ ποῦ εἶδαμε, κι' ὄντας καταρτισμένος ἀστρονομικῶς ζουγράφος, τὴν ἔκανε μέσα σὲ 2 λεπτά καὶ μερικά δεύτερα· ὥστε τοῦ μείνει κι' ἄλλος τόσοσ καιρὸς γιὰ νὰ καταγίνῃ σ' ἄλλα καθέκαστα, ποῦ δὲν εἶναι τὴν ἰστορίας μας.

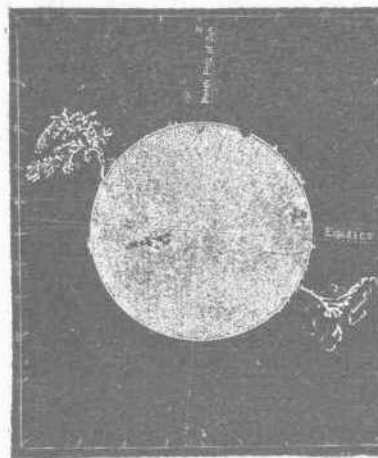
Θέλω νὰ παρατηρήσῃτε καλὰ αὐτοὺς τοὺς μακρινούς κλάδους ποῦ, σὰ γίνῃ ὀλισμός, τοὺς βλέπουμε πῶς τριγυροῦν τὸν Ἡλιο. Λάμπουν μὲ φῶς σὰ μαργαριταρένιο, τόσο φῶς ποῦ λένε πῶς τὴν πιὸ σκοτεινὴ στιγμή τῆς σκεπασιάς ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὸ φῶς αὐτῶν τῶν κλάδων ἔλαμπε σὰν ὅταν ἔχουμε ὀλοφέγγαρο. Αὐτοὺς τοὺς κλάδους τοὺς λένε οἱ ἀστρονόμοι Στεφάνι. Συνήθως δὲ φαίνεται, μὴτε ἀκόμα καὶ σὰ γίνῃ μερικὴ σκεπασιά· ναὶ μὲν εἶναι ἐκεῖ πάντα, μὰ τὸ βλέπουμε μονάχα ὅταν τὸ Φεγγάρι ὀλότελα σκεπάσῃ τὸ κατὰίσο φῶς τοῦ Ἡλίου.

Τὸ Στεφάνι ὀλοένα ἀλλάζει μορφή. Δὲν ἔχει περισσότερη μονιμάδα ἀπὸ τᾶστατὰ τῆς ἀτμοσφαιρας σύνερα. Εἶναι φανερὰ καμωμένο ἀπὸ ὕλη ὑπερβολικὰ ἀριά.

Ἄλλα κρεμαστάρια τοῦ Ἡλίου ποῦ φαίνονται σὰ γίνῃ ὀλισμός εἶναι ὅ,τι λένε οἱ ἀστρονόμοι Προβολές. Τὸ χρομὰ τους εἶναι κοκκινωπὸ, καὶ, ὡς φαίνεται, εἶναι μεγάλες φλόγες ποῦ πηδοῦν ψηλὰ ἀπὸ τὴν ἀναμμένη ἐπιφάνεια τοῦ Ἡλίου. Τὸ ὅτι ὑπάρχουν οἱ προβολές τὸ ἀνακαλύψαμε πρῶτα σὲ καιρὸ σκεπασιάς, μὰ τώρα ἔχουμε κι' ἄλλο μέσο—ἐπιτήρες ὄργανο—ποῦ μᾶς τίς δείχνει. Δὲν ἔχω ὅμως σκοπὸ αὐτῆ τῆς στιγμῆς νὰ σὰς περιγράψω αὐτὸ τὸ ὄργανο, καὶ μονάχα θὰ σὰς μιλήσω τί ἐμάθαμε μὲ τὴ βοήθεια του.

Τὸ διάγραμμα 15 εἶναι ἀπὸ ζουγραφιὰ καμωμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο Θρουβελό, καὶ δείχνει τὴ συνειθισμένη ὄψη τοῦ Ἡλίου· μὲ τὴ διαφορὰ ποῦ φαίνονται καὶ μερικοὶ σωροὶ ἀπὸ τίς σκοτεινές

φακίδες ποῦ ξεγήσαμε. Τὰ κρόσσα ὀλόγουρα εἶναι ἀπὸ κάποια κοκκινωπὴ ὕλη, κ' εἶναι ἡ βάση τῶν φλογῶν ποῦ πηδοῦν ἀπὸ τὴν ἀναμμένη ἐπιφάνεια. Χωρὶς λόγο, οἱ φλόγες αὐτὲς ὑπάρχουν κι' ἀπάνου σ' τὴν ὄψη τοῦ Ἡλίου, μὰ δὲ φαίνονται, ὄντας μπροστά σ' τ' ὀλόφωτο βάθος· φαίνονται μονάχα σὰν ἔχουν πίσω τους τὸν κατάμαυρο οὐρανὸ. Ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ κύκλου (ποῦ πολὺ παραξένα ἔτυχε νὰ βρίσκονται περίπου ἀντιποδικὰ) πῆδησαν τοῦ πελώριες φλόγες κι' ἀνέβηκαν σὲ θεώρατα ὕψη. Ἡ μεγάλη φλόγα ἀριστερὰ εἶναι φανερὸ πῶς ἔχανε λάμψη σὰν τὴν πρωτοεἶδαν. Σ' ἓνα τέταρτο ἔγινε κομμάτια, ποῦ μερικά τους κολυμποῦσαν ἀκόμα μὲς σ' τὴν ἀτμοσφαῖρα τοῦ Ἡλίου. Σὲ 10 λεπτά ἀκόμα τὸ φῶς τῆς ἔγινε ἄφαντο κοντὰ ὀλότελα. Τέτιες ἀλλα-

Διάγραμμα 15.

γές, δὲν ἔχει λόγο, γίνονται μὲ καταπληκτικὴ γληγοράδα, σὰ φανταστῆς τὸ μέγεθος τῆς Προβολῆς. Γιὰ τὸ ὕψος τῆς ἦταν κοντὰ 300,000 μιλία, δηλαδὴ κοντὰ 37 φορές τὸ πλάτος τῆς Γῆς μας.

Ὅσο μεγάλη ὅμως κι' ἂν ἦταν αὐτὴ ἡ προβολή, οἱ ἀστρονόμοι εἶδαν ἄλλες καὶ πιὸ μεγαλύτερες ἀκόμα. Μιὰ τους τὴν εἶδαν ποῦ ὄρησε ἀψηλὰ μὲ γληγοράδα 200,000 μιλίων τὴν ὠρα—ποῦ θὰ πῆ παραπάνου ἀπὸ 200 φορές γληγορώτερα ἀπὸ τὸ τρέξιμο τοῦ πιὸ γλήγορου βολιοῦ.

Νύχτα καὶ μέρα.

Ἦπάρχει μιὰ σημαντικὴ διαφορὰ μεταξύ Ἡλίου καὶ Γῆς, τὸ πῶς ὁ Ἡλιος εἶναι φωτεινὸς κ' ἡ Γῆ σκοτεινὴ. Ὁ Ἡλιος δίνει φῶς καὶ ζέστα, κι' ἡ Γῆ λαβαίνει φῶς καὶ ζέστα. Ἄν δὲν ἦταν γιὰ τὸν Ἡλιο, θὰ βρισκόμασταν μέσα σὲ φεβερὸ σκοτάδι· ὅλο μας τὸ φῶς θενὰ ἔταν αὐτὸ τὸ λίγο ποῦ μᾶς στέλνουν τ' ἄστρα. Τὸ Φεγγάρι θὰ μᾶς ἦταν ἄχρηστο, γιὰ τὴν καὶ ἡ

λαμπράδα τοῦ Φεγγαριοῦ εἶναι ἀντίφεργο ἀπὸ ἠλιάχτιδα, κι' ἂν ἔλειπε ὁ Ἡλιος, δὲ θὰ φαίνονταν πιὰ τὸ Φεγγάρι, καθὼς καὶ μὴτε διάφορα ἄλλα οὐράνια σώματα, ὅπως ὁ Δίας, ὁ Ἄρης, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Κρόνος. Τ' ἄστρα ὅμως θὰ μείναν ἀπαράλλαχτα ὅπως τώρα, γιὰ τὴν φῶς ἔχουν δικό τους, τὸν Ἡλιο δὲν τὸν ἔχουν ἀνάγκη. Μάλιστα κατόπι θὰ δοῦμε πῶς καὶ κάθε ἄστρο εἶναι Ἡλιος.

Ἡ Γῆ εἶναι ὡς εἶδος σημάδι τῶν ἀχτιδῶν τοῦ Ἡλίου. Οἱ ἀχτιδες πέφτουν ἀπάνου σ' τὴν μισὴ Γῆ, καὶ τῆς δίνουν τὴ λάμψη τῆς ἡμέρας. Ἡ ἄλλη μισὴ βρίσκεται μέσα σ' τὸν ἴσκιό, κ' ἐκεῖ βασιλεύει νύχτα. Μὲ τὴν διαφορὰ πῶς τὸ σύνορο μεταξύ φωτός καὶ σκοταδιοῦ δὲν εἶναι ἀπότομα χαραγμένο, ἐπειδὴ λίγο λίγο ἀπὸ τὴν ἡμέρα περνοῦν μὲς τὴν νύχτα, καὶ πίσω πάλι.

Παρατηρῶντας τὸ δρόμο τοῦ Ἡλίου, βλέπουμε πῶς ἀνατέλλει ἀλάργα ἐκεῖ σ' τὴν ἀνατολή, κ' ἔπειτα λίγο λίγο διαβαίνει τὸν οὐρανὸ περνοῦντας νότια, καὶ τὸ βράδυ κατεβαίνει σ' τὴν δύση, βασιλεύει καὶ χάνεται. Ἐπειτα ὀλη τὴν νύχτα λίγο λίγο περπατεῖ κάτωθι μας γύρω ἀπὸ τ' ἀντίθετο μέρος τῆς Γῆς, φωτίζοντας τὴ Νέα Ζηλανδία καὶ τὴν Γιαπωνία κι' ἄλλες μακρινές χώρες, κι' ἔτσι σιγὰ σιγὰ προχωρῶντας κατὰ τὴν ἀνατολή, ὅπου ξεκινᾷ ξαναρχῆς καὶ μᾶς δίνει ἐδῶ καινούργια μέρα.

Οἱ πρόγονοί μας σ' τους παλιούς καιροὺς δὲν ἔξεραν πῶς εἶναι σφαιρωπὴ ἡ Γῆ. Ἐνόμιζαν πῶς εἶναι μεγάλη ἰσάδα, καὶ πῶς ἀπλώνονταν ὀλόγουρα δίχως ἀκρὴ. Μὰ δὲν ἔξεραν καθαρὰ τί νὰ πουν γιὰ τὸν Ἡλιο. Θὰ ἔβλεπαν ἀπὸ τ' ἀκρογιαλῖα τὰ Γαλλικὰ καὶ Ἰσπανικὰ καὶ Βρετανικὰ πῶς λίγο λίγο χάνονταν μέσα σ' τὸν Ὀκεανὸ, καὶ νόμιζαν πῶς ἀληθινὰ βουτοῦσε μέσα σ' τὰ νερά του. Αὐτὸ βέβαια θὰν τὸν ἔσθυνε, καὶ μερικοὶ μάλιστα ἀκουγαν, θαρροῦσαν, τὸ φεβερὸ φῶς ποῦ ἔκανε ὅταν ἔπεφτε, ὀλόκαυτος ἔτσι καθὼς ἦτανε, μέσα σ' τὸν Ἀτλαντικὸ. Ἐδῶ ὅμως ἔβγαине μιὰ δυσκολία. Ἄν ἔτσι κρύωνε κάθε βράδυ μὲ τὸ νὰ βουτᾷ μέσα σ' τὸ νερὸ ἐκεῖ μακριὰ σ' τὴν δύση, πῶς γίνονταν καὶ νωρὶς νωρὶς κάθε αὐγὴ ξαναβγαίνε ζεστός καὶ ζωηρὸς πέρα ἐκεῖ σ' τὴν ἀνατολή; Δύσκολο βέβαια αὐτὸ νὰν τὸ ξεγήσῃς. Μερικοὶ ἔλεγαν πῶς κάθε μέρα εἶχαμε καὶ καινούργιο Ἡλιο· οἱ θεοὶ ξεκινούσαν ἓναν ἀπὸ τὴν ἀνατολή, καὶ σὰν τέλειωνε τὸ δρόμο του, τότες χάνονταν κατὰ τὴν δύση, ἐνῶ οἱ θεοὶ ὀλη νύχτα δούλευαν νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλον γιὰ τὴν αὐρινὴ τὴ μέρα. Συλλογίστηκαν ὅμως πῶς ἔτσι γίνονταν τέτια σπατάλη, ποῦ ἄλλη θεωρία ἔπειτα πιὸ οικονομικὴ βγήκε σ' τὴν μέση. Εἶπαν δηλαδὴ πῶς οἱ στεριές τῆς Γῆς, ἔτσι ποῦ τίς γνώριζαν, ἦταν τριγυρισμένες ἀπὸ ἀτέλειωτο ὀκεανὸ, καὶ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Η ΚΡΕΜΑΛΑ
ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ

πώς κατά τὸ βορρῆα ὑπαρχαν ψηλά βουνα κι' ἀμπόδιζαν νὰ ζυγώσης τὸ μέρος τοῦ ὠκεανοῦ τὸ πίσω ἀπὸ τὰ βουνα. Ἐπειτα εἶπαν πῶς ὁ Ἡραϊστος βασιλευε κι' ἀρμένιζε τὰ μεγάλα αὐτὰ πέλαγα τοῦ ὠκεανοῦ, καὶ πῶς δουλειά του εἶταν νὰ φυλάη τὸν Ἥλιο ἀπὸ σβύσιμο. Εἶχε δηλαδὴ ἔτοιμη μεγάλη βάρκα, καὶ τὴ στιγμή ποῦ ἦταν ὁ Ἥλιος νὰ πῆσιν τὸ βράδυ μέσα σ' τὸν ὠκεανὸ, τὸν ἄρπαζε, κ' ἔλαμπε ὅλη νύχτα ὀλόγυρα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Βερρῆα. Ἡ ἀνάλαμπή τοῦ Ἥλιου μάλιστα, ἐνῶ ταξίδευε, φαίνονταν κάπως, θαρροῦσαν, τὸ καλοκαῖρι ἀπάνου ἀπὸ τοὺς ψηλοὺς βουνότοπους, γιατί ἔτσι ξηγοῦσαν καὶ τὸ μακρινὸ σούρωμα καὶ γλυκοχάραμα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐτσι ὁ Ἡραϊστος ὕστερα ἀπὸ κοπιαστικὸ ταξίδι ὅλη νύχτα ἔφτανε τὸ πρωὶ σ' τὴν ὄρα του ἀντίκρου γιὰ τὴν ἀνατολή τοῦ Ἥλιου. Ἐκεῖ τότε σφεντόνιζε ψηλά μὲ τὴν δύναμη ποῦ πῆγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη ὡς σ' τὴν ἄλλη τ' οὐρανοῦ, κι' ὁ ἴδιος ἔλαμπε πίσω χέρι χέρι τὸν ἴδιο ὁρόμο, τόσο γλήγορα ποῦ πρόφτανε κι' ἄρπαζε τὸν Ἥλιο πάλι τὸ βράδυ, ξαναρχίζοντας ἔτσι τὴν ἀτέλειωτή του ἀγγαρεία.

Ὁ Ἡραϊστος ἔτσι φαίνονταν σὰ νὰ ξηγοῦσε ὁμορφα τὴν κίνηση τοῦ Ἥλιου. Μὰ βγήκαν ἔπειτα σ' τὴ μέση κάτι μικρὲς δυσκολίες. Οἱ καπετάνιοι ποῦ ἀρμένιζαν εἶπαν πῶς ταξίδεψαν ὡς ὅζω σ' τὸν ὠκεανὸ, κι' ἀντὶς νὰ βροῦν πῶς ἄπλωνε ὅλο ὀμπρὸς δίχως ἄκρη, βρήκαν τὸ ἐναντίο, πῶς τὰ νερά φαίνονταν ἔτσι σὰ νὰ λυγίζαν, τόσο ποῦ σὰν ταξιδευεῖς ἴσια ὀμπρὸς πάντα, ἔφτανε τέλος σ' τὸ ἴδιο μέρος ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν. Καὶ φαίνεται μάλιστα πῶς ταξίδεψαν καράβια μέρα νύχτα ὀλόγυρα τῆς σφαιρας κατὰ κάθε μέρος, κι' ὡς τόσο κανεὶς δὲν εἶδε μήτε Ἥλιο νὰ βουτᾶ μέσα σ' τὴ θάλασσα μήτε Ἡραϊστο μὲ τὴ βάρκα του. Ἐτσι τέλος ἀνακαλύψαν πῶς ἡ Γῆ δὲν εἶναι καθόλου ἰσιᾶδα ἀτέλειωτη, μόνε σφαῖρα ἰσορροπισμένη μέσα σ' τὴν ἀνοιχοχωριά χωρὶς κανένα κρεμαστάρη ἢ στήριγμα. Τὸτ' ἐνόμισαν πῶς ἴσως μπορούσε νὰ ξηγηθῆ ἡ ἀλλαγὴ ἀπὸ μέρα σὲ νύχτα κι' ἀπὸ νύχτα σὲ μέρα μὲ τὸ ὅτι γύριζε ὁ Ἥλιος γύρω τῆς Γῆς, ἀφίνοντας μας σ' τὸ σκοτάδι σὰν πῆγαινε ἀπὸ κάτου καὶ φωτίζοντας μας σὰν ξαναγύριζε ἀπὸ πάνω μας. Αὐτὸ καὶ σοῦ φαίνεται ἀλήθεια σὰ νὰ κἀνη. Ἐδῶ ὅμως παρουσιάστηκε ἄλλη δυσκολία. Γιὰ νὰ μπορῆ ὁ Ἥλιος νὰ κἀνη τὸν ὀλόγυρό του μέσα σ' ἕνα μερόνυχτο, ἔπρεπε, σὰ λογαριάσης τὴν ἀπόστασή του ἀπὸ τὴ Γῆ, νὰ κἀνη ἕνα τόσο μεγάλο κύκλο, καὶ γιὰ νὰν τὸν κἀνη ἔπρεπε νὰ τρέχη μὲ τέτικα φοβερὴ γλήγοραδα, ποῦ γιὰ τόσο μεγάλο σῶμα ἦταν ἀδύνατο.

[Ἐπειτα τὸ τέλος]

(Ἀπ' τ' ἀγγλικο)

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἐν περιέργον ἔθιμον ἐπικρατοῦν, καθ' ὅσον ἤξεύρω, μόνον ἐν Νησίω τῶν Καλαμῶν, ἐνδιαφέρει ἴσως τὴν λαογραφίαν καὶ εἶναι ἄξιον περιγραφῆς.

Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα εἶναι διὰ τὴν Μεσσηνίαν — ὅπως ἐπισήμως καλεῖται τὸ Νησίον — ἡ καθαυτὸ ἀποκοιμή καὶ ὀνομαζέται οὕτως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Αἱ δύο Κυριακαὶ τῶν Ἀποκριῶν παρέρχονται ψυχραὶ καὶ σθερααί. Τὰ καταστήματα κλείονται, οὐδεὶς μετημφιεσμένος φαίνεται εἰς τὰς ὁδοὺς, οἱ δὲ ἔχοντες τυχὸν ὄρεξιν διασκεδάσεως Μεσσηνιοὶ, καθὼς καὶ οἱ ξένοι, μεταβαίνουν εἰς Καλάμας.

Τὴν Καθαρὰν Δευτέραν ὅμως οἱ Καλαματιανοὶ καὶ οἱ χωρικοὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ Νησίον· τὰ καταστήματα στολιζονται μὲ εἰκόνας πάσης σημασίας, οὕτως ὥστε, παρὰ τὸν Ῥήγαν καὶ τὸν Ὑψηλάντην, τὸν Βασιλέα καὶ τὸν πρίγκιπα Γεώργιον, δύναται τις νὰ ἴδῃ ὄχι μόνον τὸν Τσάρον καὶ τὴν Βικτωρίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ κυνήγιον τῆς τίγρεως εἰς τὰς Ἰνδικὰς καὶ πολυχρόμους βελῆμας μουστάρδας ἢ βαπτουμχανῶν, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ δειγμάτων κολλημένα ἐν πλασιῶν, καὶ καθρέπτας συμπληροῦντας τὰ κενά.

Αἱ ὁδοὶ στολιζονται μὲ κλάδους φοινίκων, κυπαρίσσων, εὐκαλύπτων καὶ ἄλλων δένδρων, τὰ ὑποὶ ἀσπλάγχχνως κοπτόμενα, στήνονται εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ πρὸ τῶν καταστημάτων.

Οἱ εὐσταθέστεροι νέοι καὶ οἱ καλῆτεροι χορευταὶ ἐνδύονται μὲ φουστανέλλας καὶ μὲ μαῦρα μανδύλια ἢ κόκκινα φέσια εἰς τὰς κεφαλὰς καὶ περιέρχονται τὴν πόλιν χορεύοντες τοὺς περιφήμους Καλαματιανούς· συγκεντρώνονται δὲ τέλος εἰς τὰ ἀλώνια, ὅπου γίνεται χορευτικὸς ἀγὼν τῶν διαφόρων ἑμίλων, ἐνώπιον τοῦ δημάρχου καὶ τῶν προϋχόντων, καὶ βραβεύεται ὁ καλῆτερος χορευτής.

Καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες ἐφορᾶζον τὴν Καθαρὰν Δευτέραν ἐξαιρετικῶς. Ἡ συνήθης τῶν ἡθῶν ἀσθηρότης ἀρίνεται κατὰ μέρος. Νεῦνιδες καὶ γυναῖκες ὑπανάδροι ἀφίνουσι τοὺς οἴκους τῶν καὶ τοὺς ἐργαλειούς των, μεταβάλλουσι τὰ μεταξωτὰ σινδόνια των εἰς ἐνδύματα πολύπτυχα καὶ εὐρέα, καὶ ἀπαιτίζουσι ἑμίλους, ἐξέρχονται καὶ αὐταὶ χωρὶς προσωπίδας εἰς τὴν πόλιν ἄδουσαι καὶ χορεύουσαι εἰς πᾶσαν τρίοδον καὶ πᾶσαν πλατείαν, καὶ, καταλήγουσι τέλος εἰς τὰ ἀλώνια, χορεύουσι πρὸ τοῦ δημάρχου, ἡ δὲ πρώτη χορεύτρια βρα-

βεύεται καὶ ἐπαινεῖται, τιμῶσα τὴν οἰκογενεάν της.

Ἀλλὰ τὸ πρωτοτυπώτερον ἔθιμον εἶνε ἡ Κρεμάλα.

Εἰς ὠρισμένην θέσιν — Ἐργαστηράκι καλουμένην — τῆς πτωχοτέρας συνοικίας, τῆς καλουμένης *Λιμοχωρὶ*, ἰδρύεται ἐν εἶδος ἀγγόνης· στήνονται δύο πάτερα 7—8 μέτρων ὕψους, ἐπ' αὐτῶν τοποθετεῖται ἄλλο ὀριζοντίως, εἰς τοῦτο δὲ κερφώνεται ἀσφαλῶς μέγα σιδηροῦν καροῦλι, καὶ ἀπὸ τὴν ψύχαν τοῦ καρουλιοῦ περᾶται μακρὸν καὶ χονδρὸν σχοινίον, φέρον εἰς τὸ ἐν ἄκρον θηλειάν, στολιζεται δὲ τὸ ὅλον μὲ μύρτα καὶ μικρὰς σημαίας, καὶ ἡ ὑψηροσία ἀνατίθεται εἰς τὰ πρῶτα παλληκάρια τοῦ Λιμοχωριοῦ.

Πᾶς Μεσσηνιοὺς ἢ ξένος ἀνὴρ, ὅστις διέλθῃ ἐκεῖθεν, ἢ πλησιάσῃ εἰς ὠρισμένην ἀκτίνα, συλλαμβάνεται εὐθὺς καὶ ἄγεται εἰς τὴν ἀγγόνην· πᾶσα ἀντίστασις εἶναι ματαία καὶ μάλιστα ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν ἀνθιστάμενον. Οὐδὲν ἄξιωμα, οὐδεμία κοινωνικὴ περιωπὴ εἶναι ἀνωτέρα τῆς κρεμάλας. Ἐνίοτε ἐπάγεται βία καὶ ποτε καὶ λύκοι ὀπλων ὑψώθησαν κατὰ τοῦ ἀνθισταμένου. Διηγούνται ὅτι εἰσαγγελεύς τῆς ἐλθῶν ποτε ἐκ Καλαμῶν ἠθέλησε νὰ καταπατήσῃ τὸ ἔθιμον καὶ νὰ παύσῃ αὐτὸ· ἤλθε λοιπὸν εἰς τὸ Λιμοχωρὶ πρὸς τοῦτο, ἀλλ' εὐθὺς συνελήφθη.

— Εἶμαι εἰσαγγελεύς, διεμαρτύρητο φωνάζων.

— Ἐδῶ, τοῦ εἶπεν ὁ προϊστάμενος τῶν ἐκτελεστῶν, δὲν εἶσαι σὺ εἰσαγγελεύς, εἶμαι ἐγὼ.

Καὶ τὰ πράγματα ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ Λιμοχωριοῦ.

Ἀφοῦ ἐκὼν ἢ ἄκων — διότι οἱ πλεῖστοι, καὶ μάλιστα οἱ ἐντόπιοι προσέρχονται ἐκόντες — συλληφθῆ ὁ διαβατικὸς, προσάγεται κάτω τῆς ἀγγόνης· ἐκεῖ τοῦ ἀπαγγέλλεται ἐν εἶδος κατηγορητηρίου, τὸ ὅποιον εἶναι σφοδρότερον, ἐὰν ἀντέταξεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Τὰ κατηγορητήρια σχετίζονται πρὸς τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ διαγωγὴν τῶν ὑποδίκων, πικρὰ δὲ εἶναι μάλιστα τὰ ἀπαγγελλόμενα κατὰ τῶν τοκογλύφων.

Ἀφοῦ ὁ ὑπόδικος καταδικασθῆ διὰ βροχῆς, τῆς ὁποίας μετέχουν καὶ αἱ γυναῖκες τῶν περὶ οἰκιῶν ἀπὸ τὰ παραθυρὰ των, τότε περιβάλλουσι τὴν θηλειάν τὴν ὀσφύν αὐτοῦ ἢ καὶ τὰς μασχάλας ἢ καὶ τὸν πόδα, καὶ, ἐνῶ κρατεῖται μὲ τὰς χεῖρας, τὸν ἀνελεύουσι. Τὸ ὕψος, μέχρι τοῦ ὁποίου ἀναβιβάζεται ὁ καταδικαικός, εἶναι τὸσον μεγαλύτερον, ὅσον σφοδρότερον εἶναι τὸ κατηγορητήριον, ἐνίοτε μάλιστα εἰς τοὺς πολὺ ἁμαρτωλοὺς καὶ ποσὸν τι πυρίτιδος ἀνάπτεται ὑπὸ τοὺς πόδας των, ἐνῶ ἀνελεύονται. Ἀφοῦ δὲ ἀνελευσθῆ, ἢ καταβιβάζεται ἀμέσως ἢ κρατεῖται ἐκεῖ μετέωρος ἕως ὅτου τάξῃ· τάξει δὲ συνήθως κεράσματα ἢ καὶ τραπέζι εἰς τοὺς ἐκτελεστάς, καὶ τότε τὸν καταβιβάζουσι συγχωρῶντες αὐτὸν καὶ εὐχόμενοι τὰ «ἔτη πολλὰ».

Τοιοῦτο τὸ παράδοξον ἔθιμον, τὸ ὑπενθυμίζον κατὰ τι τοὺς ἀρχαίους γεφυροιστὰς καὶ τοῦ ὁποίου κανεὶς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ σήμερον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν αἰτίαν, σέβονται ὅμως αὐτὸ οἱ Μεσσηνιοὶ πάντες καὶ ἔχουσι περὶ πολλοῦ.

Ἐν Μεσσηνίᾳ

Α. ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Η ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΑ

Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ σπογγαλιεῖς μας ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν ἐτοιμάζονται νὰ ἀναχωρήσωσι, κρίνομεν καλὸν νὰ παράσχωμεν ὀλίγας περὶ σπογγαλιεῖας σημειώσεις.

Τὰ διάφορα εἶδη τῶν σπόγγων ἀξιάουσι πάντα εἰς βάθη ποικιλιλόντα μεταξὺ 3 1/2 καὶ 180 μέτρων ἐντὸς θαλασσῶν ὅπου ἡ θερμοκρασία καὶ ἄλλαι συνθήκαι ἰδιάζουσιν αὐτοῖς.

Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν σπόγγων καὶ ὁ καλῆτερος ἀλιεύεται ἐν τῇ Μεσογείᾳ. Τὰ κυριώτερα στρώματα αὐτῶν εὐρίσκονται κατὰ πλάτος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων τοῦ τουρκικοῦ ἀρχιπελάγους, ἐπὶ δὲ παρὰ τὰ Δαρδανέλλια, εἰς τὴν Προποντίδα, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ παρὰ τὴν Κύπρον.

Οἱ σπόγγοι ἀνευρίσκονται καὶ κατὰ μῆκος τῶν αἰγυπτιακῶν ἀκτῶν, καὶ ἀκόμη κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Τύνιδος μέχρι τῆς γειτονίας τῆς Ἀλγερίας. Ἀλλ' ὅσω πλησιάζομεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀλγερίας, οἱ σπόγγοι γίνονται χονδροειδέστεροι, καίτοι περὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μαλίτης ἀνευρίσκονται οἱ λεπτότεροι.

Σπόγγοι ἀνευρίσκονται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Φλωρίδος καὶ τῶν νήσων Χονδουράς. Ἀλλ' οὗτοι εἶναι χονδροειδεῖς καὶ δὲν ἐκτιμῶνται ὅσον οἱ τῆς Μεσογείας.

Οἱ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ, τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ καὶ ταῖς ἀκταῖς τῆς Αὐστραλίας φυόμενοι σπόγγοι εἶναι ἐν γένει τὸσον μετρίως ποιότητος, ὥστε οὐδὲ κἂν ἐπιχειροῦσι τὴν ἀλιείαν των.

Ἡ κυρία ἀγορὰ τῶν σπόγγων εὐρίσκειτο ἄλλοτε ἐν Τεργέστη. Ἐκεῖθεν ὅμως μετηνέχθη εἰς Παρισίους καὶ τῶρα εὐρίσκεται ἐν Λονδίνω.

Κατὰ στατιστικὰς ἐπισήμους τὸ παρελθὸν ἔτος ἢ εἰς Ἀγγλίαν εἰσαγωγὴ τῶν σπόγγων ἀνήλθεν εἰς 800,000 χιλιόγραμμα ἀντιπροσωπεύοντα ἄξιον 5 1/2 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἡ ἐξαγωγή γίνεται διὰ δυτῶν διὰ σκαφάνδρων ἢ δι' ἰδίων μηχανημάτων. Οἱ Ἑλληνας σπογγαλιεῖς ἀνήκουσιν εἰς ἐξ ἡμετέρας τοῦ κράτους. Εἰς τὴν Αἴγιναν, τὴν Ὑδραν, τὰς Σπέτσας, τὴν Ἐρμιόνην, τὸ Κρανίδιον καὶ τὸ Τρίκερι. Εἰς τοὺς λιμένας τούτους ὑπάρχουσι 200 πλοῖα σπογγαλιευτικά.

Τὸ ποσὸν τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σπογγαλιέων ἀλιευομένων σπόγγων ἀνέρχεται κατ' ἔτος περίπου εἰς 2 1/2—3 ἑκατομμύρια φράγκων καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης παραγωγῆς.

ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΜΙΚΡΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ

Ήθους ύπνου.

Περιεργωτάτην Ιστορίαν ενός πλουσιωτάτου Γερμανού, καλουμένου Ίωάννου Μύλλερ, αφηγείται αμερικανική εφημερίς :

Ο Μύλλερ είχε μεγάλην περιουσίαν, τήν οποίαν κατά μέγα μέρος είχε διαθέσει εἰς δύο υποθήκας. Εἰς τινάς ἐπιχειρήσεις του εἶχεν ἀτυχίαν καὶ ἐξήτει νὰ λάβῃ τὰ χρήματά του ἐπιστρέφων τὰς υποθήκας, ὅτε παρετήρησεν, ὅτι εἶχε χάσει τοὺς τίτλους. Ὁ πρῶν ἑκατομυριοῦχος ἐγένετο ἤδη πένης. Οἱ ὀφειλέται του ἐδυστρόπου, αὐτὸς δέ, εὐρισκόμενος μακρὰν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, δὲν εὗρεν ἄλλο καταφύγιον ἢ τὸ πτωχοκομειον.

Οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἐνδιαφερόμενοι ἐφρόντισαν νὰ τὸν παραστήσουν ὡς παράφρονα. Ὁ ἀτυχὴς Γερμανὸς εὐρέθη οὕτως εἰς τὴν ἀπελπιστικωτέραν θέσιν, εἰς τὴν οποίαν δύναται νὰ εὐρεθῇ ἄνθρωπος. Οἱ ὀφειλέται του τὸν διέβαλον ἐπίσης ἵνα ματαιώσουν πᾶσαν ἐνδεχομένην ἐπάνοδόν του εἰς Γερμανίαν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε εἰς τῶν παλαιῶν ὑπηρετῶν του ἀνεῦρε τοὺς τίτλους τῆς υποθήκης εἰς ἓν κιβώτιον ἐνδυμάτων, τὸ ὅποιον εἶχε λάβῃ ὡς δῶρον. Ὁ πιστὸς ὑπηρετὴς ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὸν κύριόν του, περὶ τῆς τύχης τοῦ ὁποίου ἐξ ἐνδιαφέροντος εἶχε λάβῃ ὅλας τὰς πληροφορίας. Ἄλλ' ὅταν ἔβλεπε τὸ γράμμα τοῦ ὑπηρετοῦ, ὁ Μύλλερ εὐρίσκειτο εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Τὰ ἀτυχήματα τὸν εἶχον καταβάλῃ καὶ μόλις ἐπρόφθασε νὰ συντάξῃ διαθήκην καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ κληρονόμον του τὸν πιστὸν ὑπηρετὴν. Ὁ ἀπλοῦς οὗτος χωρικός ἐγίνει κάτοχος περιουσίας 500,000 δολλαρίων.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

— Διὰ τίνων μέσων δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν τοὺς θυμῶδεις καὶ τοὺς ἔχοντας τάσιν πρὸς τὴν μελαγχολίαν :

Οἱ θυμῶδεις ἄνθρωποι εἶνε συνήθως ἢ αἱματώδους κράσεως ἢ νευρασθενεῖς. Διὰ νὰ κατευνασώμεν τοὺς αἱματώδεις πρέπει νὰ ἀπαγορεύσωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν χρῆσιν παντὸς διεγερτικοῦ, τοῦ κρέατος, τοῦ οἴνου, τοῦ οἴνοπνεύματος καὶ νὰ ἐπιβάλωμεν τὴν φυτοφαγίαν. Προσέτι δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν παρὰ τοῦ ἱατροῦ καὶ καταπραϋντικὸν τι φάρμακον. Ἐπὶ τέλους καὶ ἡ ἐπίταξις τῆς σωματικῆς ἐργασίας συντελεῖ διὰ τῆς κοπώσεως, ἣν ἐπιφέρει, εἰς τὴν καταπραϋνσιν. — Διὰ τοὺς λοιπούς, τοὺς νευρασθενεῖς, χρειάζεται ὅλος ἀντίθετος δίκαια πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ· ἐπίσης ἀποφυγὴ πάσης ἀφορμῆς πρὸς ἐξερῆθιν. Ἡ χρῆσις ψυχρολουσιῶν καὶ ζωῆ ἀγροτικῆ ὠφελοῦσι μεγάλως. — Ἡ μελαγχολία προσερχομένη ἔνεκεν ἐξασθενή-

σεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἔχει ἀνάγκην ὁμοίας διαίτης μετὰ προσθήκης διασκεδαστικῶν τινῶν μέσων, ἰδίως μουσικῆς.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Χάρτινα σπέρτα.

Ἦρχισαν νὰ κατασκευάζουν νέα σπέρτα ἐκ χάρτου συνεστραμμένου. Τοῦτον βυθίζουσιν εἰς διάλυσιν κηροῦ, στεαρίνην, ὥστε συγκολλᾶται καὶ διατηρεῖ τὸ σχῆμα τοῦ σπέρτου. Διὰ μηχανήματος κόπτεται εἰς τεμάχια ἰσομεγέθη πρὸς τὰ ξύλινα σπέρτα, ἢ μίξ ἄκρα ἀλείφεται διὰ φωσφορούχου συνθέσεως καὶ ἔχομεν τὰ χάρτινα σπέρτα, οἰκονομικώτερα καὶ καλῆτερα τῶν ξυλίνων.

Ἡ ἀποτέφρωσις τῶν νεκρῶν ἐν Ἰαπωνίᾳ.

Ἡ ἀποτέφρωσις τῶν νεκρῶν, εἰσαχθεῖσα εἰς Ἰαπωνίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γίτο, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξετελεῖτο εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1871 ἐγκαθιδρύθη καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων, ὅπου εἰδικὰ κτίρια ὑπάρχουν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Εἰς Τόκιο ὑπάρχουν ἐπτά νεκρικοὶ κλιβανοί. Διακρίεται δὲ ἡ ἀποτέφρωσις εἰς διαφόρους τάξεις : πρῶτην, δευτέραν, τρίτην, ἀναλόγως τῆς πληρωμῆς ἣν καταβάλλουν οἱ οἰκεῖοι τοῦ νεκροῦ.

Οἱ γάτοι τῆς Γαλλικῆς κωμῳδίας.

Ὁ Θεόδωρος Μπαμβίλ γράφει περὶ τοῦ παλαιοῦ κτιρίου τῆς Γαλλικῆς κωμῳδίας, τὸ ὅποιον ἀνανεῶθεν κατόπιν κατεστράφη τελευταίως ὑπὸ πυρκαϊῆς, σημειώνει ὅτι σπουδαῖον ἐν αὐτῷ μέρος ἔπαιζον οἱ γάτοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε λόγος δλόκληρος ξανθῶν, λευκῶν, μελανῶν, φαιῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, μὲ μεγάλους ἢ μικροὺς μύστακας, οἵτινες ἐτρέφοντο ὑπὸ τῆς διευθύνσεως ἐπὶ ἀδρᾷ δαπάνῃ καὶ οἵτινες κατέστρεφον καθ' ἑκατοντάδας τοὺς ποντικούς· ἀλλ' οὗτοι οὐδὲν ἔζηλοιφοντο, διότι ἦσαν πολυάριθμοι, εὐρίσκοντες ἀφθονον τροφὴν εἰς τὰ χάρτινα ἔπιπλα, τὰς σκηνογραφίας καὶ τὰ μεγάλα ἱματισφυλάκια, ἅτινα ἐνυπῆρχον ἐν τῷ κτιρίῳ.

Κατὰ τὴν πρῶτην μάλιστα παράστασιν τῆς «Ίουδίθ» τῆς κυρίας Γεραρδίνου, ἦν ἐδίδαξεν ἡ Ραχὴλ, καθ' ἣν στιχηρὴν ἢ μεγάλη αὐτὴ ἠθοποιὸς ὠραία καὶ θελκτικὴ ὑπὸ τὴν ἰδιόρρυθμον αὐτῆς ἐνδυμασίαν ὠμίλει περὶ τῶν τίγρειων, αἵτινες ἐδῆρουν τὰς παρὶ τὴν λίμνην Γενησαρέτ χώρας, δύο ἢ τρεῖς ὠραιότατοι γάτοι εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἀνελθόντες εἰς τοὺς χαρτίνους βράχους, διεσκεδάζον πηδῶντες ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον.

Τὸ ἀκροατήριον ἐξερράγη εἰς ἀκρατήτους γέλωτας. Μάτην ἡ Ραχὴλ ἠγωνίσθη. Οἱ γάτοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἠδύναντο νὰ κατατρέψουν τοὺς ποντικούς, κατέστρεψαν τὸ ὄραμα.